

Ykköskoti Kaikuvuoren asumisyksikön ja työtoiminnan esittelyvideot

Artturi Nissinen

2023 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Ykköskoti Kaikuvuoren asumisyksikön ja työtoiminnan esittelyvideot

Artturi Nissinen
Sosionomi (AMK)
Opinnäytetyö
Tammikuu 2023

Artturi Nissinen

Ykköskoti Kaikuvuoren asumisyksikön ja työtoiminnan esittelyvideot

Vuosi

2023

Sivumäärä

68

Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä Ykkös- ja Onnikodit Oy:n kanssa Ykköskoti Kaikuvuoren yksikössä. Ykköskoti Kaikuvuori tarjoaa täysi-ikäisille mielenterveyskuntoutujille asumis- ja sosiaalisen kuntoutuksen palveluja. Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa asumisyksikköä ja työtoimintaa havainnollistavat esittelyvideot projektiin mukaan haluavien kuntoutujien kanssa. Tavoitteena oli, että toimeksiantaja voi hyödyntää prosessin myötä syntyneitä videoita osana palvelukuvaustaan. Tämä selkeyttää asumisyksikön työhön kuuluvaa viestintää kuntien ja Kaikuvuoren toiminnasta kiinnostuneiden asiakkaiden kanssa. Ykköskoti Kaikuvuoren työtoiminnan esittelyvideo tuotettiin yhteiskehittämisen periaatteiden mukaisesti. Videon suunnittelussa hyödynnettiin muun muassa työpajatyöskentelyä ja mind map -ideointimenetelmää. Yksikön esittelyvideon käsikirjoituksen ja palvelukuvauksen viestinnän teoreettisena viitekehyksenä toimi toipumisorientaatio. Videoiden toteuttamiseen osallistui neljä mukaan halunnutta asiakasta.

Opinnäytetyön lopputuloksena syntyi kaksi esittelyvideota, jotka toimeksiantaja lisäsi nettisivuilleen osaksi yksikön palvelukuvausta. Esittelyvideo oli Ykköskodeille uusi palvelukuvauksessa hyödynnetty menetelmä, jonka toteuttamisesta opinnäytetyö tarjosi uudenlaisen näkökulman. Kehittämistyön tuotosten lisäksi opinnäytetyö asetti tarkasteluun videoprojektin toteuttamisen yhtenä asiakastyön ohjausmenetelmänä. Työpajatyöskentelystä tehtyjen havaintojen ja kerätyn palautteen perusteella asiakasryhmä oli tyytyväinen työskentelymuotoon ja sen myötä syntyneisiin videoihin. Kehittämistyö osoittaa, että tulevissa yhteiskehittämisprojekteissa asiakkaiden osallisuutta voidaan tukea pienikokoisilla työskentelyryhmillä, pitkäjänteisellä valmistelutyöllä ja toiminnallisilla työskentelymenetelmillä. Projektiin tarvittavien työskentelyvälineiden hankkimisella pystyttäisiin lisäämään asiakkaiden roolia ja itsenäistä toimimista projektin sisällä. Hankintojen avulla pystytään parantamaan myös yksiköissä tuotettavan videomateriaalin laatua.

Asiasanat: kehittämistyö, mielenterveystyö, toipumisorientaatio, kuntoutus, esittelyvideo

Laurea University of Applied Sciences

Abstract

Degree programme in social services

Bachelor of Social Services

Artturi Nissinen

Presentation videos about Ykköskoti Kaikuvuori´s housing unit and work activity

Year

2023

Pages

68

This thesis was conducted in collaboration with Ykkös- and Onnikodit Oy in Ykköskoti Kaikuvuori´s unit. Ykköskoti Kaikuvuori offers housing services and social rehabilitation services for over 18-year-old mental health rehabilitees. The aim of this thesis was to produce presentation videos that illustrate Kaikuvuori´s service housing unit and work activities. The goal was to implement this with customers that wanted to participate in the project. The objective is that the client can utilize the finished videos as part of its service description. This clarifies communication that happens between the Kaikuvuori´s unit, municipalities, and potential new customers. The presentation video of Kaikuvuori´s work activities was produced in accordance with the principles of collaborative development. Workshop work and the mind map ideation method were used in the design of the video. Recovery orientation served as the theoretical framework for the script of the video and the communication of the service description. Four customers were involved in the implementation of videos.

The thesis resulted in two presentation videos, which the client added to its website as part of the service description of the unit. The presentation video was a new method used in the service description for Ykköskodit, and the thesis offered a new perspective on its implementation. In addition to ready-made videos, the thesis examined the implementation of a video project as one method of guiding customer work. Based on the observations made about the workshop work and the collected feedback, the customer group was satisfied with the working format and the videos that were created in connection with it. The development work shows that in future collaborative development projects, customer participation can be supported with small working groups, long-term preparatory work, and functional working methods. The customers' role and independent action within the project could be increased by acquiring the necessary working tools for the project. With the help of acquisitions, it is also possible to improve the quality of the video material produced in the units.

Keywords: development work, mental health work, recovery orientation, rehabilitation, presentation video

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Kehittämisympäristö.....	7
2.1	Ykköskoti Kaikuvuori.....	7
2.2	Ykköskoti Kaikuvuoren työtoiminta.....	8
3	Mielenterveys ja sen ilmenemisen muodot.....	9
3.1	Mielenterveyden häiriöt.....	11
3.2	Mielenterveyspalveluiden kehittäminen Suomessa.....	11
4	Kuntoutuminen mielenterveyspalveluissa.....	13
4.1	Työtoiminta osana sosiaalista kuntoutusta.....	14
4.2	Toipumisnäkökulman yleistymisen mielenterveystyössä.....	16
4.3	Toipumisorientaation osa-alueiden soveltaminen.....	16
5	Asiakaslähtöisyyden merkitys palveluiden kehittämisessä.....	19
5.1	Yhteiskehittäminen.....	19
5.2	Video viestinnän välineenä.....	22
6	Kehittämisprojektin eteneminen.....	23
6.1	Kehittämistyön tarkoitus ja tavoite.....	25
6.2	Kehittämistyön menetelmät.....	25
6.3	Havainnointi.....	26
6.4	Ryhmänohjaaminen ja työpajatyöskentely.....	28
7	Kehittämistyön suunnittelu ja toteutus.....	30
7.1	Projektista tiedottaminen ja osallistujien kerääminen.....	30
7.2	Ensimmäinen työpaja.....	31
7.3	Toinen työpaja.....	34
7.4	Työtoiminnan esittelyvideon käsikirjoitus.....	37
7.5	Ykköskoti Kaikuvuoren työtoiminnan esittelyvideon toteuttaminen.....	38
7.6	Ykköskoti Kaikuvuoren yksikön esittelyvideon suunnittelu.....	40
7.7	Ykköskoti Kaikuvuoren yksikön esittelyvideon toteutus.....	42
8	Kehittämistyön ja tuotoksen arviointi ja kerätty palaute.....	43
8.1	Esittelyvideoiden arviointi.....	47
8.2	Eettisyys ja luotettavuus.....	48
9	Loppupohdinta.....	49
	Lähteet.....	51
	Kuviot.....	54
	Taulukot.....	55
	Kuvat.....	56
	Liitteet.....	57

1 Johdanto

Opinnäytetyö on tehty yhteistyössä Ykkös- ja Onnikodit Oy:n kanssa. Ajatus kehittämistyön tarpeesta heräsi aloittaessani määräaikaisen työsuhteeni työtoiminnan ohjaajana Ykköskoti Kaikuvuorella Lohjalla. Monialainen yhteistyö työryhmässä ja kuntien sosiaalityöntekijöiden kanssa on oleellinen osa yksikön työnkuvaa, palveluviestintää ja asiakkaiden hankintaprosessia. Ulospäin välittyvä kuva yksikön toiminnasta ja siellä asumiseen vaikuttavista tekijöistä vaikuttaa sosiaalityöntekijöiden päätöksiin hankittavasta palvelusta. Tämän lisäksi yksikön viestintä vaikuttaa uudessa paikassa kuntoutusta aloittavan mielikuvaan siitä, millaisten puitteiden varassa oma muutostyö on. Tätä kautta opinnäytetyön tavoitteeksi muodostui kehittää kunnille, asumisyksiköille, tuleville työtoiminnan asiakkaille ja heidän omaisilleen suunnattua viestintää.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa asumisyksikköä ja työtoimintaa havainnollistavat esittelyvideot projektiin mukaan haluavien kuntoutujien kanssa. Tavoitteena on, että toimeksiantaja voi hyödyntää prosessin myötä syntyneitä videoita osana palvelukuvaustaan. Tämä selkeyttää asumisyksikön työhön kuuluvaa viestintää kuntien ja Kaikuvuoren toiminnasta kiinnostuneiden asiakkaiden kanssa. Videoiden tekeminen toteutettiin projektiin mukaan haluavien Ykköskoti Kaikuvuoren työtoiminnan asiakkaiden kanssa. Toimeksiantajan toiveen ja yksikön toimintaperiaatteiden mukaisesti opinnäytetyön teoreettinen viitekehys nojaa toipumisorientaatioon. Toipumisorientaatiota on pyritty hyödyntämään myös esittelyvideon käsikirjoituksessa. Opinnäytetyön teoriaosuudessa videon tuotanto- ja kuvausprosessia pohjustetaan yhteiskehittämisen näkökulmasta.

Vuonna 2023 alussa voimaan astuva uudistus siirtää sote-palvelujen järjestämisvastuun kunnilta ja kuntayhtymiltä hyvinvointialueille (Aluevaltuutetun opas 2021, 4). Muuttuva sote-palvelujen järjestämismalli herättää kysymyksiä erilaisten palvelunjärjestäjien ja tuottajien roolia palveluiden käyttäjälle muodostuvassa palvelukokonaisuudessa. Asiakkaan tarpeista lähtevän ja vaikuttavan tukiverkoston rakentamista helpottaa, että siihen valittavien palveluiden sisältö on niiden toimintaa oikealla tavalla kuvailevaa ja ymmärrettävää (Helminen 2017, 37). Tähän palvelujen tuottajat voivat vaikuttaa myös omalla toiminnallaan. Opinnäytetyö asettaa tarkasteluun videomuotoisen esittelyn hyödyntämisen osana asumisen- ja sosiaalisen kuntoutuksen palvelukuvausta. Videon tuotantoprosessin kuvailu mahdollistaa sen hyödyntämisen ja arvioimisen ryhmänohjauksen menetelmänä ja yhteisön osallisuutta tukevana tekijänä asiakastyössä.

2 Kehittämissympäristö

Ykköskodit ovat osa Mehiläinen hoivapalvelut Oy:n sosiaalipalveluita, joita sitoo Mehiläisen arvot ja toimintaperiaatteet (Omavalvontasuunnitelma 2022, 4.) Ykköskodit tuottavat tuetun asumisen, palveluasumisen, ja tehostetun palveluasumisen asumispalveluita mielenterveyskuntoutujille (Ykköskodit 2022a). Tällä hetkellä mielenterveyskuntoutujille suunnattuja ykköskoteja on 87 kappaletta ympäri Suomen (Ykköskodit 2022b.)

Ykköskotien asumisen- ja sosiaalisen kuntoutuksen palvelut ovat osa sosiaalihuoltolain alaisia palveluita. Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 21 §:ssä määritellään, että asumispalveluita järjestetään henkilöille, jotka tarvitsevat asumiseen tai sen järjestämiseen tukea erityisestä syystä. Asumista ja palveluita sisältäviin palveluihin nähden kotiin vietävät palvelut ovat ensisijainen vaihtoehto. Tuettu asuminen tarkoittaa sosiaaliohjauksen ja sosiaalipalveluiden toimia, joilla tuetaan itsenäistä asumista tai siihen siirtymistä. Palveluasumisella tarkoitetaan asumismuotoa, jota käyttävälle henkilölle järjestetään soveltuvan asunnon lisäksi hänen tarpeidensa mukaista hoitoa ja huolenpitoa. Tällaisia ovat esimerkiksi toimintakykyä ylläpitävä ja edistävä toiminta, ravinnonsaantia ja hygieniaa tukevat palvelut sekä osallisuutta ja sosiaalista kanssakäymistä edistävät palvelut. Tehostetulla palveluasumisella tarkoitetaan ympärivuorokautisten palveluiden järjestämistä asiakkaan tarpeiden mukaan.

2.1 Ykköskoti Kaikuvuori

Ykköskoti Kaikuvuori valmistui Lohjan Vienolan kaupunginosaan vuonna 2020. Tilat rakennettiin täysi-ikäisille mielenterveyskuntoutujille suunnattua palveluasumista varten. Yksikössä on 20 vessoilla ja suihkuilla varustettua asuinhuoneistoa, jotka ovat kooltaan 20 m². Osaan asunnoista sisältyy minikeittiö. Asuntojen lisäksi asukkaiden käytössä ovat yleiset tilat, joihin kuuluu ruoanvalmistuskalustolla, televisiolla ja tietokoneella varusteltu monitoimitila, ruokailutila ja saunatilat. (Omavalvontasuunnitelma 2022, 3, 25.)

Ykköskoti Kaikuvuoressa työskentelee sairaanhoitajia, sosionomeja, lähihoitajia ja kokki. Henkilökuntaa on paikalla arkisin kello 7.00-21.00 ja viikonloppuisin 7.00-20.00 välillä. Yöaikaan asukkailla on mahdollisuus tavoittaa henkilökunta soittamalla päivystyspuhelimeen. (Omavalvontasuunnitelma 2022, 22.)

Kaikuvuoren asukkaiden kanssa tehtävä työ on tavoitteellista ja jokaisen kanssa laadittuun yksilölliseen hoito- ja kuntoutussuunnitelmaan pohjautuvaa. Kuntoutussuunnitelma muodostetaan viimeistään kuukauden sisään yksikköön muuttamisesta ja sen toteutumista seurataan ja dokumentoidaan säännöllisesti. Suunnitelmaa päivitetään tarpeen mukaan, mutta vähintään puolen vuoden välein. Kuntoutuksella pyritään parantamaan kuntoutujan kokemaa elämänlaadun tasoa, itsenäisyyttä ja omatoimisuutta. Toiminnan lähtökohtana on, että jokaisella asukkaalla on mahdollisuus kuntoutua. Henkilöstön kouluttamisella ja tilaratkaisuilla huomioidaan,

että yksikössä kyetään vastaamaan asiakasryhmän erilaisiin palvelutarpeisiin. Yksilöllisten tavoitteiden mukaista kuntoutumista tuetaan muun muassa yksikön ympäristön, järjestettävän toiminnan ja yhteisön voimavaroilla. Toiminnan kehittäminen tapahtuu kaikkien hoivaan osallistuvien kanssa yhteistyössä. (Omavalvontasuunnitelma 2022 3-5, 10.)

2.2 Ykköskoti Kaikuvuoren työtoiminta

Kuntouttava työtoiminta on osa kunnallista perussosiaalityötä, jolla toteutetaan työllisyyteen tähtääviä aktivointitoimia. TE-toimiston ja sosiaalihuollon laatiman aktivointisuunnitelman pohjalta toteutettavaa kuntouttavaa työtoimintaa ja sen kriteerejä ohjaa erikseen määritelty laki kuntouttavasta työtoiminnasta 189/2001 (Helminen 2017, 113). Varsinaista kuntouttavaa työtoimintaa toteutetaan ainoastaan julkisen ja kolmannen sektorin toimesta (Lindh, Härkäpää & Kostamo-Pääkkö 2018, 295).

Kairin, Nummelinin & Teittisen (2010, 15) mukaan työtoiminta on erilaisilla tavoilla työtä muistuttavaa toimintaa, jota toteutetaan työ- ja toiminta keskuksissa, kuntien, kuntayhtymien, säätiöiden ja yksityisten toimijoiden järjestämänä. Ykköskoti Kaikuvuoren työtoiminta on osa Kaikuvuoressa tarjottavia sosiaalisen kuntoutuksen palveluita, jotka ovat sosiaalihuollon alaisia.

Eeva Liukkon määritelmän mukaan kuntoutuksen sosiaalityö on osa erikoistunutta kuntoutusjärjestelmää. Tässä yhteydessä sosiaalinen kuntoutus on yksi psykososiaalinen työmuoto. Sosiaalisella kuntoutuksella pyritään tarjoamaan korjaavia kokemuksia, joiden kautta ihminen kykenee hahmottamaan suhdettaan työhön, sosiaalisiin verkostoihin ja koulutukseen uudella tavalla. Sosiaalisen kuntoutuksen toimintaa muodostaessa tärkein yhteistyökumppani on kuntoutuja itse. (Törrönen ym. 2016, Luku 3.)

Työtoiminta on yksi Ykköskotien sosiaalisen kuntoutuksen muodoista, jolla tuetaan asiakkaan etenemistä kuntoutumisen tavoitteissa. Toimintaa voidaan järjestää yksilöllisesti muotoiltuna itsenäisenä avopalveluna tai yhteistyössä osana muuta palvelukokonaisuutta. Työtoiminta jäsentää kuntoutujien arkea ja tarjoaa mahdollisuuden kehittää ryhmässä toimimisen, opiskelun ja työelämän vaatimia valmiuksia. Ykköskotien työtoimintaa järjestetään työkeskuksissa, työharjoitteluna yrityksissä sekä muiden Ykköskotien toimipisteiden ja asumispalveluyksiköiden yhteydessä. (Ykköskodit 2022 c.)

Ykköskoti Kaikuvuoren työtoiminta avattiin asumisyksikön valmistumisen jälkeen elokuussa vuonna 2020. Toimintaa varten on vuokrattu sille suunnattu pienteollisuusrakennus, jossa on halli, toimisto, ruokasali, keittiö, ryhmä- ja sosiaalitalat. Kaikuvuoren asukkaiden lisäksi työtoimintaan osallistuu muualla asuvia kuntoutujia. Työtoiminnan enimmäiskävijämäärä on 35 kuntoutujaa. (Ykköskoti Kaikuvuoren työtoiminnan omavalvontasuunnitelma 2021, 3.)

Sosiaalityön asiakasryhmillä on arjessa erilaisia sosiaalista toimintakykyä haittaavia tekijöitä. Ongelmat voivat liittyä esimerkiksi eristyneisyyteen, päihteiden käyttöön, sosiaalisten tilanteiden pelkoon ja arkielämän taitoihin liittyviin puutteisiin. Sosiaalisella kuntoutuksella tuetaan yhteiskunnan sääntöjen mukaista toimimista, yhteiskunnan palvelujen käyttämistä, riippuvuuksien hallintaa sekä vuorovaikutus- ja arjenhallintataitojen oppimista. Erityisesti yhteisöpohjaiset kuntoutusmuodot ovat yleistyneet maailmalla. (Törrönen ym. 2016, Luku 3.) Lain mukaan mikään vamma tai sairaus ei ole sosiaalisen kuntoutuksen kriteerinä (Lindh ym. 2018, 295). Ykköskoti Kaikuvuoren työtoiminnalla pyritään tukemaan kuntoutumista vahvistamalla kuntoutujien psyykkistä, kognitiivista, fyysistä ja sosiaalista toimintakykyä. Tätä toteutetaan muun muassa yhteisökuntoutuksen periaatteiden mukaisesti siten, että kaikilla on mahdollisuus tulla kuulluksi sekä osallistua ja vaikuttaa toiminnan sisältöön esimerkiksi viikoittaisissa asukaskokouksissa. Työtoiminta sisältää harrasteryhmiä, retkitoimintaa sekä keittiö- ja alihankintatöiden tekemistä. Kuntoutujat saavat työtoiminnasta kannustusrahaa. (Ykköskoti Kaikuvuoren työtoiminnan omavalvontasuunnitelma 2021, 3, 13.)

Toimijoiden välinen yhteistyö ja yhdistetty osaaminen parantavat sosiaalisen kuntoutuksen vaikuttavuutta. Tuen tarpeisiin pyritään vastaamaan muun muassa erilaisilla sosiaalityön mukaisilla palveluilla. Yksilöllisen tuen yhdistäminen toiminnalliseen ja osallistavaan toimintaan on osa suunnitelmallista ja tavoitteellista kuntoutusta. (Törrönen ym. 2016, Luku 3.) Työtoimintaa aloittaessa kuntoutujan, hänen läheisten ja kuntasijoittajan kanssa muodostetaan palvelutarpeen arvio ja toiminnan tavoitteet. Tässä kartoitetaan muun muassa kuntoutujan toimintakykyä, taustaa ja muiden huomioitavien osa-alueiden vaikutusta kuntoutumiseen. Arviossa määritellään myös viikoittaisten työtoimintapäivien määrä ja henkilökohtaiset tavoitteet. Näiden pohjalta laaditaan asiakkaan kanssa kuntoutussuunnitelma, jota arvioidaan ja päivitetään säännöllisesti. (Ykköskoti Kaikuvuoren työtoiminnan omavalvontasuunnitelma 2021, 8.)

3 Mielen terveys ja sen ilmenemisen muodot

WHO määritteli vuonna 2013 mielen terveyden hyvinvoinnin tilaksi, jossa ihminen käsittää kykynsä, kykenee työskentelemään, selviytymään elämään kuuluvissa haasteissa ja ottamaan osaa yhteisönsä toimintaan. Mielen terveys on hyvinvointia ylläpitävä voimavara, joka koostuu psyykkisestä, fyysisestä, sosiaalisesta sekä henkisestä ulottuvuudesta. (Mieli ry 2021.)

Mielen terveys käytettävänä käsitteenä yleistyi 1950-luvun alusta. Tätä ennen jaottelu terveen ja epäterveen mielen välillä oli kahtiajakautuneempi. Keskeinen terveen mielen kriteeri oli mielisairausten puuttuminen. (Heikkinen-Peltonen ym. 2019, 10.) Wahlbeckin, Hannukalan, Parkkosen, Valkosen & Solantauksen (2017) mukaan hyvinvoinnin eri ulottuvuuksien sekä kielteisten ja myönteisten kokemusten yhtäaikaisuuden tunnistaminen on ollut osa positiivisen

mielenterveyden käsitteen muodostumista. Tällä on vaikutusta myös siihen, miten mielenterveyden edistäminen hahmotetaan.

Mielen voinnilla on vaikutusta koko ihmiseen (Huttunen 2017). Kokonaisvaltaisessa, eli holistisessa ihmiskäsityksessä hahmotetaan ihmisen olemassaolo kokonaisuutena, jossa kehollinen, tajunnallinen ja situationaalinen osa-alue ovat keskenään vuorovaikutuksessa. Tajunnallisuus tarkoittaa ihmisen psyykkistä kokemusmaailmaa, kuten tunteita, kokemuksia ja asioille annettavia merkityksiä. Kehollinen osa-alue muodostaa ihmisen aineellisen olemuksen. Kehollisesta näkökulmasta tarkastellen ihmisen toimintaa voidaan hahmottaa esimerkiksi solujen ja elinten toiminnan kautta. Esimerkiksi vanheneminen vaikuttaa elinten toimintaan ja psyykkiset ongelmat voivat oireilla psykosomaattisesti. Situationaalisuudella viitataan ainutkertaiseen elämäntilanteeseen. Siinä huomioidaan ihmisen elämänsä elämäntilanteeseen vaikuttavien tekijöiden, kuten menneisyyden, perhesuhteiden, ympäristön ja kulttuurin vaikutukset nykyiseen olemukseen. (Heikkinen-Peltonen, Innamaa & Virta 2019, 44-46.)

Erilaiset tekijät, mielenterveyden osa-alueet ja olosuhteet ylläpitävät mielenterveyttä. Mielenterveyttä ylläpitäviä tekijöitä ovat esimerkiksi tunne- ja vuorovaikutustaidot, itse koettu hyvänolon tunne sekä kyky käyttää selviytymisen taitoja ja olla joustava kohdatessa ongelmia. Tekijät voivat vaihdella elämäntilanteiden mukaan ja jotkin osa-alueet voivat olla vahvempia kuin toiset. (Mieli ry 2021.)

Ajoittaiset psyykkiset oireet kuuluvat elämään, eikä terve mieli tarkoita koko-aikaista hyvinvointia ja ongelmattomuutta. Esimerkiksi pelot, ahdistuneisuus, suru ja uniongelmat ovat yleisiä ajoittain esiintyviä oireita, joita ihminen saattaa kohdata elämänsä aikana. Masennuksen tunne epäonnistumisen jälkeen on eri asia kuin masennus tai masentuneisuuden tila mielenterveyden häiriönä. Osa mielen terveyttä on kyky reagoida ongelmiin rakentavasti ja säilyttää toimintakyky oireista huolimatta. (Huttunen 2017.)

Holistisessa ihmiskäsityksessä huomioidaan epäselvien, vääristyneiden ja puutteellisten merkityssuhteiden vaikutus psyykkisten oireiden taustalla. Puutteelliset tai ristiriitaiset merkityssuhteet voivat synnyttää esimerkiksi kelvottomuuden ja arvottomuuden kokemuksia. Psykkinen häiriö ei ole ihmisestä erillinen oire, vaan johdonmukaisesti hahmotettava reaktio elämäntilanteesta. Kuten ihmisenä oloon, myös häiriöön liittyy olemisen ja toiminnan kokonaisvaltaisuus ja yksilöllinen elämäntilanne. Mielenterveys- ja päihdetyössä pyritään tarjoamaan asiakkaille mahdollisuus oman kokemusmaailmansa uudelleenjäsentämiselle. Tällöin ihminen voi saada hänen tajunnallisuuteensa vaikuttavia korjaavia kokemuksia. (Heikkinen-Peltonen ym. 2019, 45-47.)

3.1 Mielenterveyden häiriöt

Mielenterveyden häiriöstä tai sairaudesta on kyse, kun oireet pitkittyvät ja mieliala, tunteet, ajatukset ja käytös aiheuttavat kärsimystä, haittaavat toimintakykyä tai vaikeuttavat ihmisuhteita. Useita hoitoa vaativia mielenterveydellisiä sairauksia tai häiriöitä voi ilmetä samanaikaisesti. Vakava mielenterveyden häiriö voi lamaannuttaa täysin. (Huttunen 2017.)

Sanoilla mielenterveysongelmat ja mielenterveyshäiriöt tarkoitetaan usein mielenterveys yläkäsitteen alla olevia kielteisiä ulottuvuuksia. Kuitenkin häiriö-termiä käytettäessä edellytetään, että tietyt diagnostiset kriteerit täyttyvät. (Wahlbeck ym 2017.) Tällöin häiriöiden luokittelu pyritään tekemään mahdollisimman selkeästi. Kriteereihin pohjautuvan luokittelun tavoitteena on helpottaa hoitopäätöksiä, tutkimusta ja oireiden vaikeusasteiden erottelevuutta. Sairauksien ja häiriöiden ryhmittely tapahtuu niille tyypillisten oireiden mukaisesti. Esimerkiksi masennusdiagnoosin kriteereihin kuuluu yli kahden viikon ajan kestänyt mielialan muutos, jonka ohella on vähintään viisi samanaikaista masennuksen oiretta. (Huttunen 2017.)

3.2 Mielenterveyspalveluiden kehittäminen Suomessa

Mielenterveys on oleellinen osa kansanterveyttä ja sillä on koko yhteiskunnan toimivuuden kannalta myönteinen vaikutus. Mielenterveyden kehittyminen ja toteutuminen on ihmisen sisäisten ja ulkoisten tekijöiden kanssa vuorovaikutuksessa. Esimerkiksi yhteiskunnalliset rakenteet ja yhteisöt, kuten koulu, päiväkotit, työ, asuinympäristöt sekä ympäröivä kulttuuri vaikuttavat mielenterveyden eri ulottuvuuksiin. (Heikkinen-Peltonen ym. 2019, 10.)

Mielenterveyden edistämisestä puhuttaessa ihmisten, yhteisöjen ja yhteiskunnan hyvinvoinnin lisääminen ovat keskeisiä lähtökohtia. Psykkisen hyvinvoinnin erot eri sosioekonomisten ryhmien välillä ovat huomattavia. Köyhyys ja työttömyys aiheuttavat psyykkistä kuormittuneisuutta, jonka vaikutukset heijastuvat myös perheen lapsiin vaikuttaen heidän tulevaisuutensa kehitykseen ja hyvinvointiin. Mielenterveyden häiriöillä on selkeä yhteys ylikuolleisuuteen. Mielenterveyden edistäminen on tapa ennakoita hyvää fyysistä terveyttä ja vähäisempää kuolleisuutta. Tutkimusnäyttö osoittaa, että mielenterveyden edistäminen on erittäin kustannusvaikuttavaa. Yhteiskunnan tekemät mielenterveyttä edistävät investoinnit ja väliintulot ovat sitä vaikuttavampia, mitä varhaisemmassa vaiheessa niitä pystytään kohdentamaan. Kuitenkin myös myöhempien interventioiden kohdentaminen on todettu kustannusvaikuttavaksi, edistävien toimien vastaanottavan osapuolen ikäryhmästä riippumatta. Suomalaisten mielenterveydessä ei olla havaittu samanlaista myönteistä trendiä, kuin fyysisen terveyden kehittämisessä. Tämän takia mielenterveyden edistäminen tulee asettaa keskiöön terveyden edistämässä. (Wahlbeck ym. 2017.)

Partanen, Moring, Nordling & Bergman (2010, 5) nostivat 2009-2015 välille suunnitellussa kansallisessa mielenterveys- ja päihdesuunnitelmassa mielenterveyden edistämisen kannalta keskeisiä kehittämisen kohteita. Näitä olivat muun muassa asiakkaan aseman vahvistaminen ja tavoitteita tukevien ohjausmenetelmien kehittäminen sekä ennaltaehkäisevän ja hyvinvointia edistävän mielenterveys- ja päihdetyön tehostaminen. Vaikka mielenterveyden häiriöiden määrä yhteiskunnassa ei lisääntynyt 2000 -luvun alkupuolella, siihen liittyvät haitalliset lieveilmiöt, kuten työkyvyttömyys, alkoholin kulutus, päihdekuolemat ja päihteiden aiheuttama sosiaalipalveluiden käyttö ovat lisääntyneet.

Suunnitelman loppuarviossa esiin nousseita kehittämiskohteita olivat erityisesti mielenterveys- ja päihdeongelmaisten sekä muiden paljon palveluita käyttävien ryhmien palveluiden yhteensovittaminen ja niiden piiriin pääseminen. Kuntoutumista ja työhön pääsyä lisäävien toimien tukeminen on asiakkaan aseman vahvistamisen kannalta oleellista. Erityisiä vaatimuksia mielenterveyspalveluiden kehittämiseksi asettaa taloudellinen tilanne ja sen myötä tehdyt julkisen talouden säästötavoitteet. Palveluihin liittyvän valinnanvapauden lisääntymisessä on kiinnitettävä huomiota mielenterveys- ja päihdeongelmaisten asemaan palvelujärjestelmässä. Mikäli asiakkaan voimavarat ja kyvyt ovat alentuneet, tarvitaan valintojen tekemiseen enemmän tuettua päätöksentekoa ja yhdenvertaisuutta lisääviä tekijöitä. Tällä ennaltaehkäistään sitä, ettei päätöksenteko ole sattumanvaraista ja yksittäiseen palveluun kohdistuvaa. Tavoitteiden edistäminen ajoitettiin vuoteen 2019, jolloin sotepalveluiden tehtävät oli tarkoitus siirtää maakunnille. (Mielenterveys- ja päihdesuunnitelma 2009-2015, 24, 27.)

Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman (10.12.2019) johdosta sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisvastuu siirtyy vuodesta 2023 alkaen kunnilta ja kuntayhtymiltä hyvinvointialueille. Uudistuksen tarkoituksena on kehittää palveluita rakenteellisesti ja sisällöllisesti yhteentoimivammiksi, tavoitettavammiksi ja ihmislähtöisemmiksi. Hyvinvointialuemallissa palveluiden monituottajuus on edelleen mahdollista, joka tarkoittaa sitä, että hyvinvointialueet voivat hankkia tarvitsemiaan palveluita myös yksityisiltä yrittäjiltä. Yksityiset palveluntuottajat tai sieltä hankittu henkilöstö eivät voi kuitenkaan tehdä sosiaalihuollon asiakkaalle palvelutarpeen arviointia tai päätöksiä sosiaalipalvelun antamisesta. (Aluevaltuutetun opas 2021, 4, 21-22.) Päätös sijoittamisesta on siis jatkossakin alueella toimivan sosiaalilyöntekijän vastuulla.

Vuoden 2020 lopussa 8209 ihmistä sai psykiatrian asumispalveluita. Palveluista 54 % oli ympärivuorokautisen hoivan paikkoja. Palveluiden asiakkaista 91 % asui yksityisten palveluntuottajien asumispalveluyksikössä. Vuosien 2016 ja 2020 välillä asukkaiden siirtyminen ympärivuorokautisista asumismuodoista ei-ympärivuorokautisiin on lisääntynyt. (Sosiaalihuollon laitos- ja asumispalvelut 2020 2021, 16.)

Vorma, Rotko, Larivaara & Kosloff (2020, 9-13) ovat koonneet uusimpaan vuosille 2020-2030 suunniteltuun kansalliseen mielenterveys strategiaan informaatiota, joka ohjaa ja helpottaa mielenterveyden hyväksi tehtävää päätöksentekoa ja kehittämistyötä. Ohjelmassa tunnustetaan mielenterveys kuormitusta lisäävien oireiden ja sairauksien näkökulmasta sekä ihmiseen ja tämän elinpiiriin myönteisesti vaikuttavana voimavarana. Yhteiskunnallisten trendien, kuten teknologian kehityksen, kaupungistumisen ja muuttuvien työelämävaatimusten vaikutukset elämän osa-alueisiin ja niitä ylläpitäviin ominaisuuksiin ovat myös huomattavissa suunnitelman tekstissä ja tilastoissa.

Suunnitelmassa asetettuja tavoitteita ja linjauksia ovat muun muassa lainsäädännön muuttaminen suuntaan, jossa psyykkisiä sairauksia sairastavien itsemääräämisoikeuden toteutumista vahvistetaan palveluissa. Mielenterveys- ja päihdekuntoutujien asumisen ja tukipalveluiden laatuksiteerit tulisi ajantasaistaa ja asettaa niitä seuraava laaturekisteri. Raportin mukaan asiakkaan tarpeita vastaavat palvelut ovat asiakaslähtöisiä, niissä huomioidaan käyttäjän sen hetkinen elämäntilanne ja asema, ne edistävät kuntoutumista, niissä on osaavaa henkilöstä ja niissä huomioidaan läheisverkoston merkitys voimavarana. (Vorma ym. 2020. 28-29.)

4 Kuntoutuminen mielenterveyspalveluissa

Kuntoutuksella tarkoitetaan fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen toimintakyvyn edistämistä sekä työhön palaamisen ja sen edellytysten parantamista. Suomenkielisenä terminä kuntoutus sisältää useissa muissa kielissä eroteltujen rehabilitaation sekä habilitaation merkityksen. Rehabilitaatiolla viitataan vammautumisen tai olosuhteiden takia heikentyneiden tietojen ja taitojen palauttamiseen tai palautumiseen. Habilitaatiolla taas tarkoitetaan prosessia, jossa tuetaan uusien taitojen ja tiedon kehittämistä. Kykyjen ja ominaisuuksien lisäksi kuntoutusympäristöllä ja sen muutoksella on vaikutusta kuntoutumisprosessiin. Itsenäisen selviytymisen ja toimintakyvyn edistyessä on kuntoutuksen tavoitteena tukea kuntoutujaa hänen elämäntilanteensa hallitsemisessa. Kuntoutuksesta on perinteisesti käytetty jaoteltua lääkinnälliseen, sosiaaliseen, ammatilliseen ja kasvatukselliseen kuntoutukseen, mutta käytännössä kuntoutuksen toteutuminen ei rajaudu asiantuntijoiden ammattialojen mukaan. Kuntoutumisen eri osa-alueet kytkeytyvät toisiinsa eri tasoilla. Kuntoutustyötä kuvastaa yleensä pitkäjänteisyys, suunnitelmallisuus ja monialaisuus. (Kuntoutuksen uudistamiskomitea 2017, 11.)

Vuorilehdon, Larrin, Kurjen & Hätösen (2014, 128-129) mukaan Tyypillisesti mielenterveyskuntoutuksessa käytetyt käsitteet korostavat kuntoutujan aktiivista roolia verrattuna potilaan rooliin. Mielenterveyskuntoutumisen aikana tuetaan voimavarojen löytämistä ja pyritään lisäämään hyvinvointia, osallisuutta ja toimintakykyä. Mielenterveyskuntoutujan kohdatessa epätoivoa kuntoutustyön ammattilaisen tehtävänä on ylläpitää toivoa. Kuntoutumisessa keski-

tytään toimintakyvyn alenemisesta syntyneiden esteiden sijaan vahvuuksiin ja mahdollisuuksiin. Nämä voimavarat rakentavat pohjaa kuntoutussuunnitelman ja siihen asetettujen tavoitteiden muodostamiselle. Kuntoutussuunnitelmaan määritellään elämänlaatuun ja toimintakyvyn vaikuttavia tavoitteita, niitä tukevat tekijät sekä seuranta- ja arviointiaika. Myös sosiaaliseen tilanteeseen liittyvien asioiden, kuten toimeentuloon, asumiseen, opiskeluun ja työhön liittyvien elämäalueiden arviointi voi olla osa suunnitelmaa.

Mielenterveyspalveluita sääteleviä lakeja ja asetuksia on yhteensä viisi, joista varhaisin on Kansanterveyslaki 66/1972 ja uusin on Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 785/1992 (Heikkinen-Peltonen ym. 2019, 85.) Kuntoutusjärjestelmää on uudistettu eri vuosikymmenien ajan siten, että vastuu, rahoitus, määritelty toimenkuva ja kuntoutusta säätelevä lainsäädäntö on jakautunut toimintaa toteuttavien vastuutahojen kesken eri tavalla. Toimijoilla saattaa olla myös päällekkäisiä toiminnan alueita. Jotta kuntoutusjärjestelmä toimisi paremmin, palveluiden käyttäjille tulisi saada nykyistä oikea-aikaisempaa, yhdenvertaisempaa ja yhtenäisemmin johdettua ja ohjattua kuntoutusta. Palveluntarjoajien tiiviimpi yhteistyö sekä riittävä ja helposti saatava tieto palveluiden saatavuudesta palvelisi kuntoutujien asemaa nykyistä paremmin. Saumattomasti toimivien palveluiden järjestäminen on erityisen haastavaa yksilöille, joilla on saman aikaisesti monenlaisia haasteita. (Kuntoutuksen uudistamiskomitea 2017, 9.)

4.1 Työtoiminta osana sosiaalista kuntoutusta

Sosiaalinen kuntoutus sai lakisääteisen määritelmän vuonna 2015 osana sosiaalihuoltolakia. Lakiesityksen perusteella toiminnan tarkoitus on edistää elämänhallintaa ja toimintakykyä ihmisillä, joiden työllistyminen avoimille työmarkkinoille ei näytä mahdolliselta. Laki ei sisällä kuitenkaan toiminnan yksityiskohtaista määrittelyä tai kriteereitä, vaan sen käytännön toteuttavat syntyvät yksilöllisesti kuntoutujan ja työntekijän yhteistyön tuloksena. Sosiaalisen kuntoutuksen termiä on käytetty väljästi ja siihen mielletään monenlaisia toimintoja, jotka edistävät yhteiskunnassa toimimisen valmiuksia. Toimia ovat muun muassa sosiaalityö, ohjaus, neuvonta ja aktivointitoimet. (Puromäki, Kuusio, Tuusa & Karjalainen 2016, 4, 11.)

Sosiaalisen kuntoutuksen tavoin myöskään työtoiminnalla ei ole tarkasti määriteltyä sisältöä laissa. Työtoiminnan järjestäminen tulee toteuttaa yksilöllisten tarpeiden mukaisesti siihen hakeutuvan henkilön toiveet huomioiden. Tämän perusteella määritellään työtoiminnan määrä, toteuttamistapa ja toiminnan sisältö. Mikäli henkilön tavoitteena on avoimille työmarkkinoille pääsy, tulee työtoimintaan sisältyä työelämänvalmiuksia edistäviä toimia. (THL 2022.) Työtoiminta on erilaisilla tavoilla työtä muistuttavaa toimintaa, johon osallistutaan päivässä keskimäärin 2-4 tunnin ajan. Toimintaa toteutetaan työ- ja toiminta keskuksissa, joita kunnat, kuntayhtymät, säätiöt ja yksityiset toimijat järjestävät. Työtoiminnan juridinen

pohja muodostuu kehitysvammalain ja sosiaalihuoltolain pohjalta. Näiden lisäksi mielenterveyslaki velvoittaa kuntia järjestämään asiakkaalle mielekkään kokonaisuuden mielenterveyspalveluihin liittyvistä sosiaalipalveluista. (Kairi ym. 2010, 15)

Uudistetun sosiaalihuoltolain tullessa voimaan, jätettiin työtoimintaa koskevat pykälät voimaan vanhan sosiaalihuoltolain mukaisesti. Muutoksia tehtäessä jätettiin työllistymisen ja osallisuuden tukemiseen liittyviä kohtia odottamaan myöhemmin tehtävää laajempaa lakiuudistusta. (THL 2022).

Työtoiminta on sosiaalihuollon palvelu, joten siitä ei makseta palkkaa. Työtoiminnasta voidaan kuitenkin maksaa työosuusrahaa tuloverolainmukaisesti 12 euroon asti, jolloin se on verovapaata. Kunta määrittää työosuusrahan suuruuden ja niiden määrässä on kuntakohtaisia eroja. (THL 2022; Kairi ym. 2010, 15, 44.)

Sosiaalinen kuntoutus mielletään myös kuntakohtaisesti eri tavoin ja sen muoto syntyy paikallisesti tarpeiden ja käytäntöjen pohjalta. Samantyyppistä toimintaa on tehty eri kunnissa pitkän aikaa. Näkemykset vaihtelevat siitä, missä palveluportaan vaiheessa sosiaalisesta kuntoutuksesta olisi eniten hyötyä asiakkaalle. Kuntien aikuissosiaalityön menetelmiin syventyneessä Saikku 2016- tutkimuksessa selvisi, että osa hahmottaa sosiaalisen kuntoutuksen matalan kynnyksen kuntouttavana työtoimintana. Osa taas näki sosiaalisen kuntoutuksen työelämän valmiuksia edistävänä toimintana ennen kuntouttavaa työtoimintaa. Kolmas esille noussut näkökulma tarkasteli toimintaa suurempana ja moniosaisena eri toimintoja sisältävänä kokonaisuutena, jonka ei välttämättä pidä olla kytköksissä työllisyyden edistämiseen tai työtoimintaan. (Puromäki ym. 2016, 4, 13.)

Mielenterveyskuntoutujille on tarjottu perinteisesti sosiaalihuoltolakiin perustuvaa työtoimintaa, jolloin työsuhdetta ei muodosteta. Tehdyn selvityksen mukaan mielenterveyskuntoutujien asiakaslähtöisyys ja yksilökeskeinen elämänsuunnittelu toteutuu mielenterveyspalveluissa paremmin, kuin kehitysvammaisten palveluissa. Tähän vaikuttaa muun muassa laajemmat mahdollisuudet erilaisten työtehtävien kokeilemiseen ja valitsemiseen. Kehitysvammaisille järjestettävään työtoimintaan verrattuna mielenterveyskuntoutujille tarjottava toiminta keskittyy enemmän työelämään palaamiseen. (Kairi ym. 2010, 3, 23.)

Toiminnallisuus on osa sosiaalisen kuntoutuksen peruslähtökohtia. Käytännössä se voi olla valmennusta arkipäivän toiminnoista suoriutumiseen ja elämän hallintaan, kuntouttavaa työtoimintaa, tai vuorovaikutussuhteita ja vertaistukitoimintaa edistävää ryhmätoimintaa. (Puromäki ym. 2016, 15.) Pienistäkin arkisista kokemuksista syntyvät onnistumisen- ja hallinnan tunteen kokemukset tukevat uskoa omaan toimintaan. Tätä kautta rakentuu toimijuuden perusta ja pystyvyyden kokemukset, jotka voivat avata mahdollisuuksia muille elämän osa-alueille. Asiakkaiden kokemuksiin sosiaalisen kuntoutuksen toiminnallisuuden hyödyistä on syven-

nytty muun muassa Marjo Romakkaniemen väitöskirjatutkimuksessa sekä Sanna Väyrysen vuosien 2003-2009 välillä keräämässä haastatteluaineistossa. Haastateltavat kertovat kokemuksiin muun muassa siitä, miten kuntoutustoiminnassa koetut uudet ympäristöt vahvistavat oman identiteetin lisäksi kokemusta ympäröivään kulttuuriin kuulumisesta. Vuorovaikutussuhde itsensä ja muiden välillä monipuolistaa toimijuuden kokemuksia. Romakkaniemen haastatteluista nousi esiin myös kokemus siitä, miten toiminta auttaa sivuttamaan ikäviä ajatuksia ja muodostamaan uusia näkemyksiä ongelmien sävyttämään olemiseen. (Järvikoski, Lindh & Suikkanen 2011, 137, 147.)

Kairin ym. (2010, 4) tekemän haastatteluaineiston perusteella työtoimintaa toteuttavat työntekijät ja keskeiset johtotason henkilöt näkivät työtoiminnan vaikutukset arjen sisältöä, sosiaalisia suhteita ja vertaistukea vahvistaviksi. Haastatteluissa nousivat myös toiminnan kuntouttavat vaikutukset ja yhteiskunnalle suuntautuvat taloudelliset edut.

4.2 Toipumisnäkökulman yleistyminen mielenterveystyössä

Toipumisen käsite (recovery) nousi 1970-luvun Yhdysvalloissa ihmis- ja marginaaliryhmien oikeuksia puolustaneen kansalaisliikehdinnän myötä. Käsite vakiintui käyttöön 1980-luvun loppupuolella. Toipumisorientaation viitekehyksessä keskitytään sairauden aiheuttamien rajoitteiden ja sen edellyttämien toimenpiteiden sijaan yksilölliseen prosessiin. Yksilö käy läpi prosessia aktiivisena toimijana. Omista lähtökohdista muodostuvat kokemukset ja käsitykset antavat toipujalle välineitä, joilla selvittää arjesta, vaikka sairaus aiheuttaisikin haasteita. Hoito-keskeisestä lähestymistavasta poiketen recovery-ajattelussa hahmotetaan, että henkilökohtaisessa prosessissa eteneminen ja itselleen mielekkään elämän tavoittelu ei edellytä oireiden loppumista. Oleellisempaa on oireiden ja niiden vaikutusten tunnistaminen omalla kohdalla. (Nordling 2018, 1476, 1479; Raivio & Raivio 2020, 23-24.)

Toipumisorientaation käsite saapui Suomeen 2010-luvulla, jolloin se kirjattiin ensimmäisen kerran kansalliseen mielenterveys- ja päihdesuunnitelmaohjelmaan (Raivio & Raivio 2020, 25.) Sen jälkeen suuntauksen tunnettavuus on noussut järjestötasolla ja palvelujärjestelmässä ohjaten mielenterveyspalveluiden tuottamista. Kiinnostus ja myönteinen suhtautuminen toipumisorientaatiota kohtaan on tullut esiin myös hoitohenkilöstön puolelta, mutta käytännön tasolle päässeitä toiminnanmalleja on vielä vähän. (Nordling 2018, 1476).

4.3 Toipumisorientaation osa-alueiden soveltaminen

Toipumisorientaatio on toiminnan ja ajattelun viitekehys, jonka keskeisiä lähtökohtia ovat positiivinen mielenterveys, osallisuus, toivo, merkityksellisyys ja voimavarat. Mielenterveystyötä ohjaavan viitekehyksen näkökulmasta toipuminen on yksilöllinen prosessi, joka etenee asiakkaan omista lähtökohdista ja valinnoista. Toipuminen on toimintana aktiivista ja se edellyttää toipujalta vastuuta tekemistään valinnoista ja toipumisprosessin etenemisestä. Toipumiseen

liittyy usein yhteistyö perheen, ystävien, tukihenkilöiden ja ammattilaisten kanssa. Toipumisorientaation mukaisen työskentelyn toteutumiseksi palveluntuottajien ja ammattihenkilöiden on pohdittava uudella tavalla rooleja, joilla voidaan tukea toipumista, sekä sitä, minkälaista osaamista ja kyvykkyyttä se edellyttää heiltä. (Nordling 2018, 1477).

Ihmisen kokonaisvaltainen kohtaaminen ei perustu tiettyihin menetelmiin tai ennalta määriteltyihin toimenpiteisiin, vaan sen toteutumisen tavat syntyvät itse vuorovaikutustilanteissa. Kumppanuus, vieraanvaraisuus ja elämäntarinoiden jakaminen ohjaavat kohtaamisen kulkua. Kumppanuus korostaa yhteistyötä ja yhteistä vastuunkantoa. Kohtaamiseen tulee asennoitua siten, että toisen tuomat kokemukset otetaan todesta ja informaatio otetaan vastaan tiedollisen tason lisäksi myös tunnepuolisesti. Vuorovaikutus mahdollistaa uuden oppimisen ja ihmisenä kehittymisen kummassakin osapuolella. Kohtaamisen tilaa ja siinä syntyvää ilmapiiriä voidaan rakentaa yhdenvertaisuutta ja arvostavaa kohtaamista tukevaksi. Esimerkiksi yhteisen tilan, yhdessä koetun tekemisen ja samanlaisten sosiaalisten sääntöjen mukainen työskentely korostaa, ettei toimintaan osallistuva työntekijä ole muista erillinen valta-asemaansa korostava toimija. (Koistilainen & Nieminen 2018, 221-223.) Empatia on keskeinen sosiaalityössä tarvittava ammatillinen taito, jossa voi kehittyä ja oppia paremmaksi. Empatia pohjautuu tietoon, asiantuntemukseen ja kokemukseen eli ammatillisena taitona siinä yhdistyy toiminnallinen, emotionaalinen ja moraalinen ulottuvuus. Empatia lisää tutkitusti työntekijän tehokkuutta, työssä jaksamista ja roolien tasapainottamista. Lisäksi empatiaa kokeneiden asiakkaiden kanssa on saavutettu työssä parempia tuloksia. (Törrönen ym. 2016, luku 2).

Osallisuuden näkökulmaan liittyy mahdollisuus saada yhteys muihin ihmisiin ja kokemus yhteenkuuluvuudesta. Mahdollisuus yhteyden synnyttämiselle vaatii ympäröivien ihmisten kykyä huomioida ja hyväksyä yhteisöön pyrkivä ihminen ja hänen tarpeensa. Tällä periaatteella voidaan tukea toipumisen lähtökohtia myös osana mielenterveystyön ammatillista työtettä. (Raivio & Raivio 2020, 29-30.) Osallisuutta ja yhteisöllisyyttä edistäviä toiminnan muotoja ilmenee mielenterveystyön ympäristössä muun muassa vertaistuki- ja kokemusasiantuntijatoinnin muodossa (Nordling 2018, 1480; Raivio & Raivio 2020, 32). Vertaiskokemukset luovat toivoa oman kuntoutumisen etenemisestä ja auttavat rakentamaan sitä tukevaa sisäistä tarinaa. Vertaisryhmän toiminta asettaa toipujia erilaisiin rooleihin, jolloin yhteisön jäsen ei ole pelkästään autettava, vaan toimii myös tuen tarjoajana muille. (Järvikoski ym. 2011, 144.)

Vuosien 2013-2015 välillä toteutetun ATLAS-hankkeen tavoitteina oli muun muassa edistää asukkaiden ja työntekijöiden yhteistä kehittämistyötä ja asukkaiden osallisuuden muotoja helsinkiläisessä asumisyksikössä. Hankkeessa tuli näkyville, miten asumisen alkuvaiheilla on suuri merkitys siihen, millaisena toipuja mieltää asumisensa jatkossa tuetussa asumisyksikössä. Uuden asukkaan ensimmäisillä kohtaamisilla henkilökunnan ja muiden asukkaiden kanssa on olennainen vaikutus muihin muodostuvan luottamuksen syntymiseen. Tämä vahvis-

taa yksilön kokemusta siitä, että kuuluu osaksi ympäristöä ja siinä toimivaa yhteisöä. Työntekijä voi tukea tämänlaisen myönteisen kokemuksen syntymistä osoittamalla kiinnostusta asukaan elämäntilannetta ja aikaisempia kokemuksia kohtaan. Avoimuus, halu käydä keskustelua sekä selkeä viestintä tukee vertaissuhteiden ja yhteisöllisen toiminnan syntymistä yksikössä asuvien kanssa. (Koski & Vogt 2015, 23, 145.)

Toivon ja merkityksellisyyden näkökulmat liittyvät toipumisprosessissa yhteen. Ihmisessä syntyvää merkityksellisyyden kokemusta ohjaa usein se mitä toivoo, mistä kykenee unelmoimaan ja minkälaista tulevaisuutta kuvittelee nykyisen elämäntilanteen edetessä. Toivo on ainutlaatuinen myönteinen tuntemus, koska sen kokeminen on mahdollista kielteisten tunteiden kanssa samanaikaisesti. (Törrönen ym. 2016, luku 2). Oleellista on, että unelma saa alkunsa toipujan omista päämääristä, eikä rajaudu ulkopuolisten tahojen asettamien rajoitteiden ja odotusten varaan. Esille tulevaa toivetta on tärkeää tukea ja siihen tulisi suhtautua avoimesti, vaikka se ei vaikuttaisikaan heti toteuttamiskelpoiselta. Asiakkaiden resursseihin ja kykyihin tulisi uskoa, sillä hetkellinenkin muutos parempaan mahdollistaa toivon siitä, että suuntaa voidaan pitää yllä. (Koistilainen & Nieminen 2018, 111).

Toipujan suojeleminen epäonnistumisilta ja pettymyksiltä ei ole tarkoituksenmukaista. Toiveen toteutuminenkaan ei ole aina välttämätöntä, sillä se voi muuttua sitä kohti mentäessä. Työmenetelmällisesti toipuja voi konkretisoida unelmiaan visualisoimalla niitä esimerkiksi piirroksen muotoon tai hahmottelemalla tavoitetta kohti meneviä välivaiheita (Raivio & Raivio 2020, 30-31.) Käsitellessä toivoa on hyvä jakaa eri asteisia tavoitteita lyhyelle ja pitkälle aikavälille. Yksilön elämää koskevien tavoitteiden odotetaan tapahtuvan yleensä lyhyemmällä aikavälillä, kuin yhteisöjen tai yhteiskunnan tasolle asetettujen muutosten tapahtuminen. Toiveikkuuden ja toivon säilyttämisen näkökulmasta toiminnan aloittamisesta seuraavia myönteisiä tuloksia odotetaan yleensä tapahtuvan suhteellisen nopeasti. (Koistilainen & Nieminen 2018, 23.)

Ihmisen voimavarat tukevat toipumisprosessin aikana tapahtuvaa vahvistumista ja identiteetin muodostumista. Omien vahvuuksien tunnistaminen, löytäminen ja hyödyntäminen eri yhteyksissä helpottaa sosiaalisten roolien ja ihmissuhteiden kehittämistä ja myönteisen identiteetin muodostumista. Vahvistumisen ja voimavarojen kautta mahdollistuu kyky kantaa vastuuta omista elämänvalinnoista, hyvinvoinnista ja toipumisesta. Vastuunkannon myötä ihmisen on helpompi mieltää itsensä rooleihin, jotka eivät ole sidoksissa oireisiin tai sairastamiseen. (Raivio & Raivio 2020, 32-33.) Nykyisen elämäntilanteen taustalla saattaa olla rooli, josta ihminen on aikaisemmin vetäytynyt käydessään läpi päihde- ja mielenterveysongelmia. Voimattomuuden seurauksena ihmisen hoitamat asiat saattavat päätyä muiden hoidettavaksi ja näin vaikuttaa sosiaalisiin suhteisiin ja niiden vastavuoroisuuteen. Tällä on vaikutusta myös siihen, millaiseksi ihminen tuntee itsensä. (Järvikoski ym. 2011, 144.)

5 Asiakslähtöisyyden merkitys palveluiden kehittämisessä

Yleisesti termi asiakas mielletään palvelun tai tuotteen vastaanottajana. Sosiaali- ja terveydenhuollonpalveluiden näkökulmasta asiakkuus voi syntyä, kun asiakas täyttää tietyt edellytykset, joiden perusteella hänet nähdään kuuluvaksi palveluiden piiriin. Asiakslähtöisyys tarkoittaa sosiaalityön palveluprosessissa ja toimintakäytännöissä mallia, jossa toimintaa toteutetaan asiakkaan tarpeista ja tilanteesta lähtöisin. Asiakslähtöisyyden ajatuksesta tuli ihmisuhdealojen keskeinen näkökulma Suomessa 1990-luvun alussa. (Törrönen ym. 2016, luku 2). Käsitteen käyttö yleistyi 2000-luvun vaihteessa, jolloin auttamissuhteissa alettiin kiinnittää enemmän huomiota asiakkaan rooliin toimijana (Koistilainen & Nieminen 2018, 179). Asiakslähtöisessä prosessissa huomioidaan asiakkaan osallisuus ja oma asiantuntijuus. Asiakslähtöisen ajattelumallin selkeyttäminen ja asiakkaan tarpeiden huomiointi mahdollistavat toimintakäytäntöjä, joilla voidaan kehittää asiakkaan ja työntekijöiden tyytyväisyyttä, työn vaikuttavuutta ja palveluiden kustannustehokkuutta. Asiakslähtöisyys mahdollistaa sosiaali- ja terveyspalveluiden kehittämistyössä lähtökohtia, joilla voidaan vastata niihin kohdistuviin muutosvaatimuksiin ja asiakkaiden muuttuviin odotuksiin. (Helminen 2017, 32-33, 36.)

Sosiaali- ja terveysalan organisaatiot tarjoavat yleensä tietynlaiselle asiakasryhmälle suunnattuja palveluita. Organisaation tarjoama palvelu tai tuote on yleensä yksi osa suurempaa palveluketjua tai palvelukokonaisuutta, joka muodostuu eri sektorien toimijoista. Asiakslähtöisyyden tulisi toteutua palveluprosessin eri vaiheissa siten, että se ilmenee hallinnollisten asiakirjojen ja käytettävän puheen lisäksi arkipäivän käytännöissä ja kohtaamisissa. Toimivan palvelukokonaisuuden syntyminen edellyttää oikeanlaista tietoa asiakkaan tilanteesta sekä sen, että asiakkaalla on oikeanlaista tietoa palvelusta. Asiakkaan mielikuvien ja odotusten tulisi vastata mahdollisimman hyvin tarjottua palvelua. (Helminen 2017, 36-38.)

5.1 Yhteiskehittäminen

Asiakkaiden osallistuminen palveluiden arvioimiseen, suunnitteluun ja kehittämiseen on korostunut asiakslähtöisyydessä. Tähän ovat vaikuttaneet muun muassa asiakkaiden kokemukset palveluiden jäykkyydestä ja etäisyydestä sekä vaatimustaso julkisesti rahoitettuja palveluita kohtaan. (Helminen 2017, 38-39.) Yhteiskehittäminen on eri asteilla tapahtuvaa yhteistoimintaa, joka mahdollistaa asiakkaille sekä työntekijöille omaan asemaan ja palvelun toimintaan kohdistuvia vaikuttamiskeinoja. Kehitettävät kohteet voivat olla esimerkiksi palveluprosesseja, asiakkuuksia tai tiettyjä toimintamuotoja. Toiminnalla saavutettavat tavoitteet ovat osapuolten yhdessä sopimia. Osapuolten välinen kumppanuus edellyttää uudenlaista toimintakulttuuria, erilaisten näkökulmien hyödyntämistä ja opettelua. Perinteiseen organisaatiolähtöiseen palveluajatteluun verrattuna yhteiskehittäminen on prosessina kokemuslähtöisempää ja sen lopputulos muovautuu enemmän asiakkaiden tarpeisiin mukautuvaksi. Työt-

teella pyritään rakentamaan asiakkaille tilaa sekä osallisuutta ja osallistumista tukevia paikkoja, joissa tarpeita vastaavia palveluita voidaan rakentaa. (Koistilainen & Nieminen 2018, 118, 177-178).

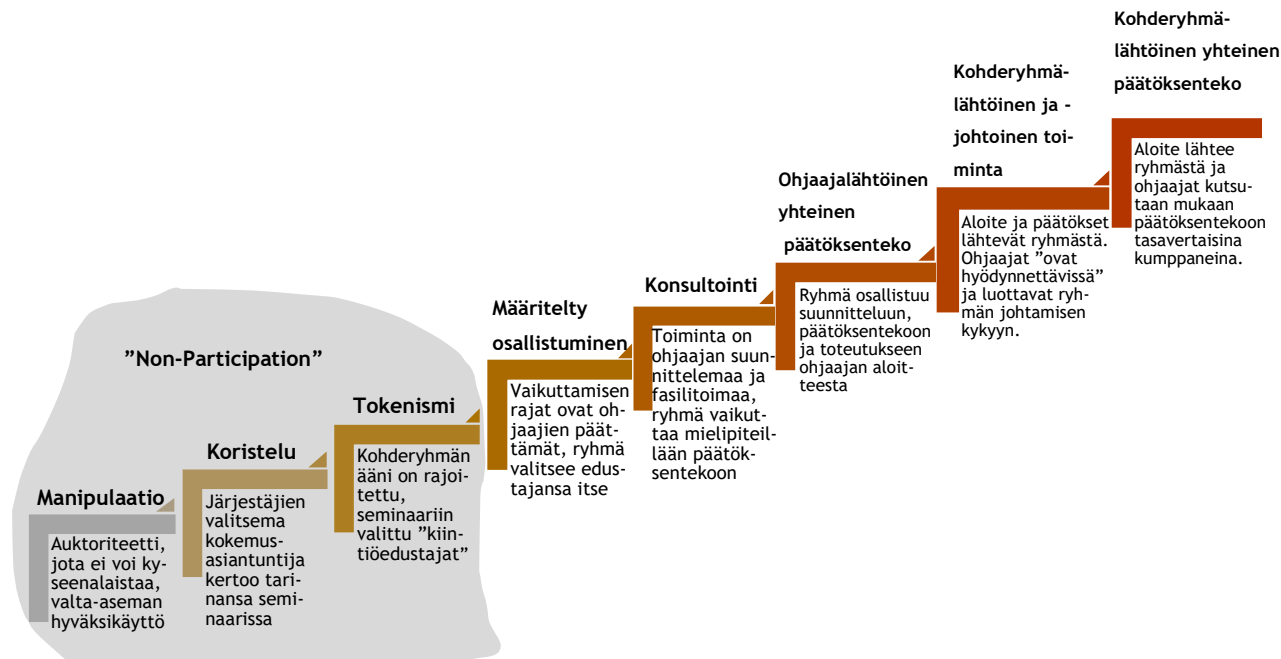
Yhteiskehittämisen prosessissa asiakkaalta ei edellytetä mitään erityistaitoja vaan siihen osallistuvan ihmisen kokemukset ja näkemykset nähdään arvokkaana itsessään. Osallistuminen on mahdollista asiakkaan ominaisuuksista ja taustasta riippumatta. Yhteiskehittämisen ryhmään kuulumisen tapahtuu sen hetkisen elämäntilanteen, kykyjen ja voimavarojen mukaan. Toimintaan tulee voida osallistua ilman sanktioiden pelkoa, vaikka sitoutuminen ja pitkäjänteisyys olisi haastavaa sen hetkisessä elämäntilanteessa. Kehittämistoiminta rakentuu avoimen, uutta luovan ja yhteistyötä korostavan työilmapiirin ympärille. (Koistilainen & Nieminen 2018, 178-179.)

Kehittämistyötä tarkastellessa on tunnistettavissa erilaisia asiakkaiden osallistumisen muotoja ja rooleja. Asiakkaan roolin ja sen merkittävyyden perusteella on määritetty osallistumisen asteita kehittämistyössä. Sherry Arsteinin (1969) määritelmä esittää osallisuuden portaina, joissa osallisuuden, autonomian ja toimijuuden aste kasvaa ja tulee merkittävämmäksi sitä myötä, kun syntyy lisää vaikutusmahdollisuuksia itseään koskeviin asioihin. (Helminen 2017, 39.)

Varhaisemmalla osallisuuden asteella asiakkaat osallistuvat työryhmiin tai tiloihin, joissa heidän näkemyksiänsä, mielipiteitä ja toiveita kerätään. Kerättyä dataa hyödynnetään päätöksenteossa ja kehittämistyössä ammattilaisen näkemyksien ja tarkoitusten mukaan. Kehittyneemmällä osallisuuden asteella toiminta syntyy asiakkaiden- sekä asiakkaiden ja ammattilaisten välisistä kumppanuuksista. Palveluita koskevaa kokemustietoa saadaan hyödynnettyä tarkastelemalla kokemuksia refleктоivasti. Tällöin palveluun osallistumisesta syntyvää kokemusasiantuntemusta voidaan yhdistää muuhun asiantuntijatietoon. Korkeimmalla osallisuuden asteella asiakkaat voivat olla kehittämistyössä aloitteentekijöinä. Projektiin osallistuvilla asiakkailla on täysivaltainen mahdollisuus osallistua päätöksentekoon, neuvotella valta- ja kontrollisuhteista ja tehdä itsenäisiä päätöksiä muihin asiantuntijoihin nähden. Osallistumisasteisiin liittyvät roolit ja tehtävät eivät poissulje toisiaan. Tasavertaisuuden ja asiakkaiden osallisuuden tukeminen on mahdollista kehittämistyön kaikissa vaiheissa. (Helminen 2017, 39-40; Koistilainen & Nieminen 2018, 181.)

Psykologi Roger Hart on muodostanut Sherry R. Arsteinin hahmotelman pohjalta osallisuuden portaavat, joista korostuu myös vallan jakautuminen ja osallisuuden toteutumisen määrä eri asteilla. Kuvio 1 esittää portaavat, jotka perustuvat Sherry R. Arsteinin (1969) hahmottelemaan ”A Ladder of Citizen Participation”- kuvaan ja Roger Hartin (1992) ”Osallisuuden portaavat”- hahmotelmaan. Kuviossa ilmenee, miten Hartin mukaan portaikon ensimmäisissä kolmessa portaassa ei tapahdu osallisuuden muotoja. Tästä kolmessa korkeammassa asteessa osallisuus

toteutuu ohjaajan aloitteesta ja erilaisten osallisuutta tukevien toimenpiteiden mahdollistamana. Portaiden korkeimmilla asteilla osallisuus lähtee ryhmästä itsestään, jolloin ryhmä toimii tasavertaisena toimijana ohjaajan kanssa. (Meriluoto, Marila-Penttinen, & Lehtinen 2016, 40-41.)

kuvio 1: Osallisuuden portaat mukaillen (Meriluoto, Marila-Penttinen, & Lehtinen 2016, 40-41)

Yhteiskehittämiseen kuuluu epävarmuus ja tietämättömyys. Ennako-oletuksista luopumisen ja epävarmuuden hyväksyminen itsessään mahdollistaa parhaimmillaan ei-tietämisen tilan, jossa ollaan avoimia ja luottavaisia asiakkaiden tuomille kokemuksille. Yleensä ammattilaisilla on taitoa tarjota tehokkaita ratkaisuja kuntoutumisen haasteisiin, mutta asiakas pystyy oma-kohtaisen kokemuksen avulla tuomaan esiin, miten ne soveltuvat käytännössä. Oletuksista vapaa tyhjä tila ja yhteiskehittämisen myötä syntyvä luottamus mahdollistavat myös erimielisyyksien kohtaamisen ja käsittelyn. Erimielisyyksistä käsin voidaan nostaa osallistujien arvoja sekä niiden eroja ja yhtäläisyyksiä. Tämä luo väylän kokea toiminta riittävän omanlaiseksi. (Helminen 2017, 39-40; Koistilainen & Nieminen 2018, 130-131.)

Prosessina yhteiskehittäminen etenee siten, että ensin toiminta perustellaan ja organisoidaan, sitten se toteutetaan ja lopuksi se arvioidaan. Vaikka projektimaisessa kehittämisessä suunnittelulla on suuri merkitys, on uuden luomisessa varauduttava myös ennakoimattomuuteen. Ennakointia voi hankaloittaa useiden kehittämiskumppaneiden ja monimutkaisten sosiaalisten verkostojen kanssa toimiminen. Tämän takia kehittämisprojektin edetessä voidaan tehdä muutoksia aikaisemmin suunniteltuun asioiden kulkuun. (Koistilainen & Nieminen 2018, 182-183.)

Vuokila-Oikkosen & Pätyksen (2017, 12-13) mukaan ennen yhteiskehittämisprojektin alkua voidaan kerätä tietoa kehitettävän kohteen nykytilasta, kuten esimerkiksi olemassa olevista käytännöistä ja jo tutkitusta tiedosta. Selvittämällä, mitä on jo tehty, mahdollistuu olemassa olevan tiedon hyödyntäminen projektissa. Hankkiessa aikaisemmin syntynyttä tietoa, on hyvä reflektoida, miten sen soveltaminen onnistuu uudenaikaisessa kontekstissa. On myös mahdollista, ettei hyvää mallia ole kuvattu riittävän tarkasti, että sitä voisi siirtää. Työpajamuotoisessa projektissa projektin kehittäminen voi tapahtua edellisellä työkerralla tehtyjen asioiden pohjalta. Tällöin edellisellä työkerralla syntynyt tieto kumuloituu projektin osapuolille. Käytäntö vahvistaa osallistujille myös tiedon siitä, että edellisen työpajan sisältö on sellainen, millaiseksi he ovat sen tuottaneet. Lisäksi edellisessä tapaamisessa syntynyt tulos orientoi seuraavan työpajan työskentelyä.

5.2 Video viestinnän välineenä

Viestintä on keino henkilöstön, organisaation toiminnan ja sille tärkeiden sidosryhmien yhdistämiseen. Viestinnän tehtäviä ovat muun muassa laajan vuorovaikutusverkoston muodostaminen, selkeän yhteisökuvan luominen ja avoimen tiedonkulun varmistaminen. Sidosryhmille suunnattu ulkoinen viestintä tukee markkinointia sekä välittää tietoa organisaation kehityksestä ja tavoitteista. Hyvin johdettu ja suunnitelmallinen viestintä synnyttää asiakkaille ja sidosryhmille mielikuvan laadukkaasta ja luotettavasta yhteisöstä, jonka palvelut ja tuotteet ovat tarpeellisia. Sidosryhmille viestiessä on syytä kiinnittää huomiota siihen, että tieto on tavoitettavissa, oikein kohdennettua, vastaanottajan kannalta olennaista ja ymmärrettävää. (Niemi, Nietosvuori & Virikko 2006, 237-238, 241-242.)

Video on näyttävä tapa viestiä yrityksen nykyisistä ja tulevista asiakkaista, tuotteista ja palveluista. Ensimmäisessä tarinallisen viestinnän tulisi olla aitoa ja oman brändin mukaista. Kerronnan tapahtumat voivat linkittyä suurempiin teemoihin ja viestiä omaleimaisesti organisaation arvoista. Videoon voidaan sisällyttää kiinnostavia visuaalisia tai kerronnallisia yksityiskohtia. Jälleen jakamisen todennäköisyyteen voidaan vaikuttaa myös erilaisilla seikoilla, kuten musiikilla ja castingilla. (Sarkio 2019, 20-21.)

Videon tuottamiseen muodostettavassa strategiassa huomioidaan videon kohderyhmä, eli kenelle se suunnataan, tarkoitus ja tavoitteet, eli mitä videon teolla tavoitellaan sekä videon kanava ja jakelu. Videon jakelussa keskitytään siihen, millä alustalla se julkaistaan. Viimevuosien aikana videot ovat yleistyneet sosiaalisessa mediassa. (Aaltonen 2018, 18-20; Sarkio 2019, 61, 16.)

Videon käyttötarkoitus ja pituus asettavat raamit julkaisun tarinankerrontaan ja viestintätapoihin. Esimerkiksi televisiomainoksiin voidaan sisällyttää elokuville tyypillisiä kohtauksia, mutta vain lyhyemmin ja leikatumminkin. Esimerkiksi aamupalapöydän ympärille kokoontuneella

perheellä voidaan välittää viestiä arkisista rutiineista. Käsikirjoitusta muodostaessa ei keskitytä tunteita kuvaaviin adjektiiveihin, vaan pikemmin pohditaan niiden ilmaisutapoja toiminnan kautta. (Sarkio 2019, 119.) Esittelyvideon käyttäjäksi on arvioitu noin kaksi - kolme vuotta (Aaltonen 2018, 21).

Kuvaamista ajatellen järjestelmäkamera on teknisiltä ominaisuuksiltaan parempi vaihtoehto, kuin mobiililaitteet, kuten kännykkä ja tabletti. Mobiililaitteiden kameran vahvuuksia kuvausprosessissa ovat muun muassa kuvien käsittelyyn, levittämiseen ja kuvattavan kohteen valottamiseen sekä tarkentamiseen liittyvien ominaisuuksien yksinkertaisuus. Mobiililaitteella taltioitun videon kuvanlaatu on riittävän hyvänlaatuinen suuremmaltakin näytöltä katsottuna. Kuten televisioiden ja monitorien muoto havainnollistaa, videoformaatti on tarkoitettu vaakasuunnassa kuvattavaksi. (Pylkkö 2015, 5-6, 28.)

6 Kehittämisprojektin eteneminen

Tutkimuksellisessa kehittämistyössä pyritään ratkaisemaan käytännöstä nousevia ongelmia sekä kehittämään työelämän käytäntöjä. Usein tätä kautta pyritään myös kuvailemaan, selittämään ja luomaan uutta tietoa käytännöistä. Perinteiseen tieteelliseen tutkimukseen verrattuna tutkiva kehittäminen on käytännönläheisempää. Kehittämisen tueksi kerätään kriittisesti ja systemaattisesti teoria- sekä käytännöntietoa. Tutkimuksellinen kehittämistyö voi saada alkunsa esimerkiksi organisaation kehittämistarpeesta tai omasta muutoshalusta. Tutkiva kehittäminen mahdollistaa uudenlaisen ammatillisen tiedon luomisen. Työelämässä ilmenevän hiljaisen tiedon dokumentoinnilla voidaan uudistaa työelämää koskevaa tietoperustaa ja luoda pohjaa tuleville kehittämishankkeille. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2018, 18-20.) Liiketalous- ja yhteiskuntatieteissä muodostuvat ja hyödynnettävät teoriat ovat sidoksissa ympäröivään aikaan ja paikkaan. Tällä on vaikutusta tutkittavien tulosten muodostumiseen, moniselitteisyyteen ja sovellettavuuteen. Teorioihin nojaaminen mahdollistaa kuitenkin tutkittavaan alaan kohdistuvan tieteellisen toiminnan. Tämä mahdollistaa tiedon soveltamisen erilaisien ilmiöiden ja ongelmien selittämiseen. (Puusa & Juuti 2020, 86-87.)

Kehitettävän työympäristön löytäminen opinnäytetyötä varten onnistui sujuvasti. Opinnäytetyön toteuttamisesta sovittiin vuoden 2021 joulukuussa silloisen Ykköskoti Kaikuvuoren yksikönjohtajan kanssa samalla, kun määräaikainen sijaisuuteni työtoiminnan vastaavana ohjaajana aloitettiin. Idea kehitettävästä kohteesta syntyi vuoden 2022 helmikuussa, kun yksikössä aloittanut uusi johtaja kertoi, että Kaikuvuoren palvelunkuvauksia pitäisi päivittää. Palvelunkuvaukset olivat internetissä kirjallisessa muodossa. Oma kiinnostukseni ja vahvuusalueeni painottuivat taas ohjaustyöhön ja siinä hyödynnettäviin menetelmiin. Työelämän tarve ja oma kiinnostuksen kohde yhdistyivät, josta syntyi idea yhdistää palvelukuvauksia ja asiakasryhmältä

saatava tieto sekä toiminnallisuus. Työelämän tarpeen ja oman kiinnostuksen yhdistyttyä he räsi idea videomuotoisesta palvelukuvauksesta. Yksikön johtaja piti ideaa hyvänä, jonka seurauksena aiheesta muodostettiin opinnäytetyösopimus ja tutkimuslupahakemus. Ykkös- ja Onnikotien laatu- ja kehitysjohtaja hyväksyi tutkimusluvan ja kirjoitti viestissä, ettei vastaavan tyyppistä projektia olla tehty aikaisemmin Ykköskodeissa. Näkemykset synnyttivät luottamusta siitä, että opinnäytetyön kautta voidaan saada uutta tietoa menetelmän hyödyntämisestä Ykköskotien työympäristössä. Viestissä esitettiin myös näkemys siitä, että videot tulisi toteuttaa siten, ettei siinä esiintyvät kuntoutujat ole tunnistettavissa. Tämä ja muut toteuttamiseen liittyvät seikat täsmennettiin opinnäytetyösopimukseen.

Kehittämistyön etenemistä voidaan kuvata projektiraportin kaltaisella kuvauksella, johon kuuluu kehittämisen lähtökohdat, tavoitteet, prosessin eteneminen ja lopputulokset. Käytännössä kehittämistyöhön liittyy usein prosessiluonteisuutta ja ennakoimattomuutta. Lopputulos syntyy erilaisten vaiheiden kautta (Ojasalo ym. 2018, 20). Kuvio 2 havainnollistaa opinnäytetyön vaiheet prosessikaavion muodossa. Tiedon lisääntyessä ja tutkimuksen edetessä on mahdollista palata aikaisemmin prosessissa tehtyihin valintoihin ja tehdä muutoksia niihin (Puusa & Juuti 2020, 12).

kuvio 2: Prosessikaavio opinnäytetyön kulusta

6.1 Kehittämistyön tarkoitus ja tavoite

Kehittämistyö alkaa siitä, että löydetään alustava kehittämisen kohde ja määritellään alustavat tavoitteet. Kehitettävä kohde voi olla ongelma- tai uudistamisperusteinen. Ongelmaperusteinen kehittäminen pyrkii etsimään ratkaisuja olemassa olevaan ongelmaan, haasteeseen tai parannettavaan osa-alueeseen. Uudistamisperusteinen kehittämistyö taas pyrkii kehittämään olemassa olevia toimintamalleja uusilta rajapinnoilta. Tällöin tavoitteeksi voi muodostua esimerkiksi työkuluttuurin, toimintaprosessin, liiketoimintamallin, tuotteen tai palvelun uudistaminen. (Ojasalo ym. 2018, 26)

Opinnäytetyön tavoitteena oli selkeyttää asumisyksikön työhön kuuluvaa viestintää kuntien ja Kaikuvuoren toiminnasta kiinnostuneiden asiakkaiden kanssa. Tarkoituksena oli tuottaa asumisyksikköä ja työtoimintaa havainnollistavat esittelyvideot projektiin mukaan haluavien kuntoutujien kanssa. Toimeksiantaja voi hyödyntää prosessin myötä syntyneitä videoita osana palvelukuvaustaan. Kehittämistyön myötä syntyneen tuotoksen lisäksi opinnäytetyö asettaa videoprojektin toteuttamisen tarkasteluun yhtenä asiakastyön ohjausmenetelmänä. Opinnäytetyön kehittämistehtävä on uudistamisperusteinen, sillä palvelukuvaus on osa kehitettävää palvelua ja asiakaslähtöinen työtapana on osa edistettävää toimintakulttuuria.

6.2 Kehittämistyön menetelmät

Kun kehittämistyön tavoite, kehittämistehtävä ja lähestymistapa ovat määritelty voidaan alkaa suunnittelemaan menetelmiä, joita käytetään kehittämisen tukena. Kehittämistyössä hyödynnettävät menetelmät voivat olla sellaisia, joita ei hyödynnetä yleensä tieteellisessä tutkimuksessa. (Ojasalo ym. 2018, 104.) Yhteiskehittämisen malli ja asiakaslähtöinen työskentely olivat kehittämistyön taustalla olevia lähtökohtia, joiden mukaan opinnäytetyö pyrittiin toteuttamaan. Näiden lähtökohtien mukaisiksi menetelmiksi valikoitui työpajatyöskentely, joka sisälsi muun muassa ohjattua keskustelua ja mind map työskentelyyn pohjautuvan ideointimenetelmän. Ideointimenetelmää hyödynnettiin esittelyvideon käsikirjoituksen muodostamisessa. Näiden menetelmien avulla saatiin asiakasryhmän näkemyksiä ja kokemuksia sisällytettyä videoihin. Tämän lisäksi valikoidut menetelmät edesauttoivat ryhmäsisäistä yhteishenkeä, jota tarvittiin videoiden tuotantovaiheessa. Kehittämistyön jatkoehdyntämistä varten kerättävien tulkintojen keräämiseen ja yleiseen arvioimiseen käytettiin laadullisista menetelmistä havainnointia.

Laadullisella tutkimuksella pyritään syventymään tutkittavaan ilmiöön tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden näkökulmasta. Tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden ajatukset, kokemukset ja tunteet sekä heidän antamat merkitykset tutkittavalle asialle ovat laadullisen

tutkimuksen keskiössä. Tutkimusta tehdessä on syytä muistaa tarkkailtavien kohteiden käytöksessä tilannesidonaisuus ja se, että itse tutkimus on konstruktio, joka vaikuttaa toimintaan. Tutkimukseen valitut menetelmät, eli tutkittavan aiheen lähestymiskeinot, ovat tapa syventyä tutkittavien henkilöiden kokemusmaailmaan. (Puusa & Juuti 2020, 9, 101.)

Useita mielenterveystyössä käytettäviä menetelmiä voidaan soveltaa ja hyödyntää muissakin kohtaamisissa ja yhteyksissä. Yleisiä keskustelua ohjaavia menetelmiä ovat asenteita, arvoja, tunteita ja motivaatiota kartoittavat keskustelun asettelut ja visuaaliset apuvälineet. Menetelmät helpottavat vuorovaikutuksen toisen osapuolen mahdollisuutta omien tarpeiden ja ajatusten määrittelyyn. Tällöin ammattilainen voi toimia kiinnostuneen kuulijan roolissa, joka tarkentaa kuulemaansa sen sijaan, että hakisi suoria vastauksia esittämiinsä kysymyksiin. Menetelmät helpottavat myös ammattilaisen työn suunnittelua ja jäsentämistä. (Vuorilehto ym. 2014, 71.)

6.3 Havainnointi

Havainnointi on tieteellisessä aineistonhankinnassa hyödynnetty perusmenetelmä. Havainnointia tapahtuu käytännössä aina, kun tutkija on suorassa yhteydessä tutkimaansa ilmiöön. Tieteellisenä menetelmänä havainnointi tarkoittaa aistien kohdentamista arkitilanteita tarkemmin systemaattiseen tiedon keräämiseen ja tieteellisen tutkimuksen pyrkimykseen. Havainnoinnin etuna on se, että tutkittavat ilmiöt kohdataan niiden tapahtuessa reaaliaikaisesti. Havainnointi on menetelmänä kokonaisvaltainen, sillä tieto ilmenee sille kuuluvassa asiayhteydessä. Esimerkiksi tutkittavien henkilöiden antamat merkitykset asioille voivat ilmetä tiettyinä sanavalintoina ja erilaisina käytösmalleina. Vuorovaikutustilanteita ja ryhmäilmiöitä havainnoidessa sanojen lisäksi kiinnitetään huomiota ilmeisiin, asentoihin, eleisiin ja siihen, miten henkilö sijoittuu huoneessa. (Puusa & Juuti 2020, 131-132.)

Opinnäytetyössä toteutettu havainnointi tapahtui ryhmämuotoisessa työpajatyöskentelyssä, jossa havainnoijan lisäksi oli suhteellisen vähän ihmisiä. Havainnoitava tila oli asiakasryhmän työtoimintatilassa, joka oli heille tuttu toimintaympäristö. Havainnoitava osapuoli, eli asiakasryhmä oli entuudestaan tuttu, joka helpotti havaintojen tekemistä esimerkiksi ryhmän ilmeistä, sanavalinnoista ja aktiivisuudesta.

Havainnoinnin muoto on eriteltävissä sen mukaan, millainen rooli tutkijalla on suhteessa tutkittavaan ilmiöön. Tutkija voi toimia osallisena tutkimaansa ilmiöön, olla osallistuva havainnoija tai ulkopuolinen havainnoija. Tutkijan eri rooleilla on omat vahvuutensa, ja ne soveltuvat eri tavoin eri tutkimusasetelmiin. On myöskin mahdollista, että tutkijan rooli vaihtelee tutkimusprosessin eri vaiheissa. (Puusa & Juuti 2020, 132.) Havainnoijan roolin selvittäminen ja ilmaiseminen tutkimuksen varhaisessa vaiheessa on suotavaa, sillä sen kätkeminen ja piilotelu ei ole hyvien tapojen mukaista. Kehittämistyölle on tyypillistä, että tutkija toimii täysin

ulkopuolisen ja kokonaan osallistuvan tarkkailijan välillä. On myöskin huomioitavaa, että tutkimuksessa täysin osallisena olevan havainnoijan vuorovaikutus määräytyy kohteen ehtojen mukaisesti ja siihen vaikuttaminen pyritään pitämään vähäisenä. (Ojasalo ym. 2018, 115-116.)

Opinnäytetyöhön valikoitui aktiivisen havainnoijan rooli. Projektin toiminnallinen muoto vaihtelevissa ympäristöissä ja videoinnin hyödyntäminen viestinnän välineenä olivat havainnoitavalle ryhmälle entuudestaan melko vieraita. Tämän takia oletus ryhmän itseohjautuvuuden asteesta oli sellainen, että ohjaajan läsnä oleva rooli ylläpitää projektin sujuvaa ja mielekästä etenemistä. Projektiin aktiivisesti osallistuva ohjaaja arvioitiin myös ylläpitävän yhteiskehittämisen periaatteiden mukaisia toimimisen muotoja. Näitä ovat muun muassa osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuus kuntoutumisen vaiheesta riippumatta ja yhdenvertainen toimijuus ryhmän jäsenten, eli osallistuvien asiakkaiden ja ohjaajan välillä. Havainnoinnin yhteys ja ohjaajan läsnäolo tulivat havainnoitavalle ryhmälle esiin sen yhteydessä, kun projektista ja sen muodosta ilmoitettiin.

Havaintojen kerääminen osaksi luotettavaa tutkimusaineistoa tapahtuu aineistonkeruusuunnitelman pohjalta. Suunnitelmaan kirjataan tutkimuskysymysten pohjalta päämääriä, jotka rajaavat ja kohdistavat havaintoja tutkimuksen kannalta oleellisiin asioihin. Tällaisia ovat esimerkiksi mitä asioita havainnoidaan sekä milloin ja missä havaintoja kerätään. Havaintojen kannalta on eduksi, jos tutkija tuntee niitä ympäröivän kontekstin. Tällä on vaikutusta myös havaintojen taltioimiseen. Esimerkiksi ennalta määritettyyn tilaan ja aikaan sijoittuva tapahtuma voidaan taltioida videon tai äänityksen muodossa. (Puusa & Juuti 2020, 133-134.)

Ryhmätoiminnan varauksettomuuden ja luonnollisen toimintaympäristön säilyttämiseksi päädyttiin ratkaisuun, ettei työpajoissa tapahtunutta suunnittelua kuvata tai äänitetä. Havainnoinnin taltioimiseen ja jälkepäin tehtävään analysoimiseen käytettiin työpajoissa PowerPoint ohjelman muistiinpano ominaisuutta. Ohjelman ominaisuudet mahdollistivat muistiinpanojen täydentämisen myös suunnitteluryhmän jälkeen. Videotallentamisen hyödyntäminen havaintojen taltiointiin tuntui luonnollisemmalta menetelmältä esittelyvideoiden kuvausvaiheessa, kuin suunnittelutyöpajoissa. Tämän toteuttamiseksi projektissa suositettiin kulttuuria, jossa kamera kuvaa myös varsinaisten kohtausten ulkopuolella.

Kysymyksiä, joihin opinnäytetyön havainnoinnilla pyrittiin vastaamaan olivat: kiinnostaako asiakkaita tällaiseen projektiin osallistuminen, pysyykö heidän mielenkiintonsa projektiin yllä, mitä asiakkaat haluavat videoiden sisältävän, minkä laatuisen videomateriaalin toteuttaminen onnistuu puitteissa, joissa asiakasryhmää ei saa tunnistaa video materiaalista?

6.4 Ryhmänohjaaminen ja työpajatyöskentely

Kehittämistyön ryhmänohjaukseen ja työpajatyöskentelyyn liittyviä menetelmiä ja tietoa hyödynnettiin erityisesti ensimmäisen työpajan rakenteen suunnittelussa ja sen pohjalta tapahtuneessa toteutuksessa. Ideointiin liittyvää mind map menetelmää ja siihen liittyvää teoriatieta hyödynnettiin taas toisessa työpajan suunnittelussa ja toteutuksessa.

Ryhmänvetäjän oleellisimpia tehtäviä on oikeanlaisen ilmapiirin luominen, tavoitteiden mukaisen keskustelun ohjaaminen ja osallistujien kannustaminen yhteiseen keskusteluun. (Puusa & Juuti 2020, 122.) Ryhmän sisällä tapahtuvan yhteistyön, avoimen ilmapiirin ja luovan toiminnan ylläpitäminen ovat tekijöitä, joilla voidaan edesauttaa projektissa uusien ideoiden syntymistä. Tämän edesauttamiseksi on kehitetty yhteisöllisiä ideointimenetelmiä, joilla voi tehostaa ryhmänohjausta. Uudenlaisten asioiden kehittäminen ei ole suoraviivaisesti tapahtuva prosessi. Innovatiiviselle toiminnalle omistettut resurssit, kuten raha tai aika eivät ole suoraan verrannollisia siitä seuraavaan lopputulokseen. Esimerkiksi kaikissa saman mittaisissa tapaamisissa ei välttämättä synny saman laajuista lopputulosta. Kiireettömyys ja avoimuus ovat luovan ilmapiirin kannalta tärkeitä. Silti ryhmätyöskentelyn tavoitteellisuus ja kurinalaisuus on hyvä huomioida. Luovassa ongelmanratkaisussa kielteisyys ja lannistavat kommentit vahingoittavat ilmapiiriä ja luovuutta. Myös liian aikaisin aloitettu arviointi vähentää ryhmän jäsenten halua uusien näkökulmien tuomiseen ja kykyä synnyttää uusia ideoita. Useimmiten luovien menetelmien hyödyntäminen synnyttää tehokkaasti laadukkaita ideoita, joiden syntymiseen menisi enemmän resursseja tiukoista ennalta määritellyistä säännöistä lähtevällä työskentelytavalla. (Ojasalo ym. 2018, 158-160.)

Luovan ja itsensä ilmaisemiseen kannustavan ilmapiirin luomiseksi työpajat suunniteltiin siten, että ne alkoivat vapaamuotoisella keskustelulla. Erityisesti ensimmäiseen työpajaan pyrittiin sisällyttämään riittävästi ohjattua keskustelua, joka rohkaisi ryhmäläisiä miellyttävän tuntuiseen ja omaa persoonaa esiin tuovaan keskusteluun. Tällä pyrittiin synnyttämään ryhmän sisäistä luottamusta ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Näihin tavoitteisiin oli tarkoituksena päästä videoita käsittelevien ohjattujen keskustelujen avulla. Tämä mahdollisti jokaiselle puheenvuoron ja käsiteltävään teemaan perehtymisen. Työpajoille ja niihin sisältyvien osioiden toteuttamiseen varattiin riittävästi aikaa. Osioille ei asetettu kuitenkaan alustavasti tiukkaa aikarajaa, joka mahdollisti perusteellisemmän paneutumisen tavoitteita edistävälle aiheille ja pintapuolisemman käsittelyn aihealueille, jotka eivät tuntuneet kiinnostavan ryhmää.

Ensimmäisessä työpajassa on hyvä synnyttää osallistujien välinen me-tunne. Toiminnassa voidaan pyrkiä löytämään myös yhteinen ymmärrys ja visio tavoitteista (Vuokila-Oikkonen & Pätynen 2017, 14.) Ryhmän alussa pidettävän avauskierroksen aikana kaikki osallistujat pääsevät

ääneen. Tämä toimii viestinä jäsenten yhdenvertaisuudesta. Avauspuheenvuorot, joissa keskustelijat puhuvat yhteisestä puheenaiheesta ja esittelevät itsensä keskustelun aiheen kautta synnyttävät ryhmäläisten välille kokemuksen ”meistä”. (Puusa & Juuti 2020, 122-123.)

Ryhmän kokoontumisen alkuvaihe sisältää molemminpuolista jännitystä ja se vaikuttaa ilma-
piiriin. Osallistujat tarkkailevat ryhmän koostumusta ja suhteuttavat omaa suhdettaan muiden rooliin. Tapa, miten ryhmän ohjaaja keskustelee ja aloittaa ryhmän ohjaamisen määrittää ryhmätyöskentelyn luonnetta. Ryhmän jäsenten välistä yhteyden muodostumista voi edesauttaa tarjoilulla. Ruualla ja juomalla, kuten kahvilla on kulttuurisesti yhdistävä vaikutus. Ruokailuun liittyvät etiketit korostavat tapaamisen kontekstia. Tarjoiluihin liittyvät tilanteet luovat väylän erilaisen kontaktin ottamiseen ryhmässä, joka edesauttaa sosiaalisen sopimuksen syntymistä. (Puusa & Juuti 2020, 122.)

Aloittaessa projektia on hyvä tuoda esiin ryhmässä toimimisen tavoite, säännöt ja rajat. Nämä ohjaavat minkälaisen raamien sisällä ja mitä varten ryhmän vuorovaikutus tapahtuu. Menetelytavat ja työympäristöä koskevat säännöt kannattaa myös kirjata (Niemi ym. 2006, 93). Ryhmänohjaaja voi osoittaa arvostusta motivoivalla puhetavalla ja tarkentamalla sitä, mikä merkitys osallistujien valikoitumisella ryhmään on. (Puusa & Juuti 2020, 122-123.) Opinnäytetyön ryhmätyöskentelyä koskevat säännöt sovittiin ensimmäisessä työpajassa. Säännöt liittyivät muun muassa projektin vapaaehtoisuuteen, toisten puheenvuorojen ja mielipiteiden kunnioittamiseen ja siihen missä määrin kukin asiakas halusi osallistua projektiin.

Keskustelun siirtyessä projektin aiheeseen ryhmänvetäjä voi vetäytyä keskustelusta taaemmaksi, antaen enemmän tilaa keskustelijoille ja heidän käsitystensä pohjalta oleellisille näkökulmille. On tyypillistä, että ryhmäläiset hakevat omiin tarinoihinsa ja näkökulmiinsa vahvistusta ja hyväksyntää ohjaajan eleistä ja puheesta. Tämä ohjaa mihin keskustelu kulkeutuu. Kuuntelun lisäksi keskustelunvetäjä voi syventää keskustelua avoimilla jatkokysymyksillä, kuten ”kerrotko lisää”. Ohjaaja pystyy osoittamaan lyhyin yhteenvedoin ja elein, mihin suuntaan keskustelu kulkee projektin aiheen näkökulmasta. Samaa menetelmää pystyy hyödyntämään myös ryhmäläisten puheenvuorojen ja keskustelutilan ohjaamisessa. (Puusa & Juuti 2020, 123-124.) Ensimmäisen työpajan rakenne suunniteltiin siten, että sen ensimmäisissä ryhmäläisten ilmaisua tukevissa ja projektin yleistä roolia käsittelevissä osioissa ohjaajan rooli on suurempi. Tämän jälkeisissä osioissa ryhmäläisten mielipiteiden ilmaisu oli vähemmän riippuvaista ohjaajan roolista.

Miellekartta, eli mind map on menetelmä, jota on hyödynnetty muun muassa videon käsikirjoituksen muodostamiseen (Aaltonen 2018, 38). Mind map on tapa pohtia ja jäsentää projektiin liittyviä asiakokonaisuuksia ja käsitteitä. Yksi tapa mind mapin tekoon, on asettaa pape-
riarkin keskelle kehittämistyön kannalta oleellisin asia ja ympäröidä se. Tämän jälkeen tär-

keimmän asian ympärille muodostetaan siihen liittyviä avainsanoja ja virkkeitä. Kehittämistyön ”ydinasian” ja avainsanojen välille voidaan vetää niiden välisiä suhteita hahmottelevia viivoja, merkkejä, nuolia ja piirroksia. (Aaltonen 2018, 38-39; Ojasalo ym. 2018, 34.)

8x8-menetelmä on mindmapin tyylinen ideointimenetelmä. Ensin ydinasia tai tavoitteen keskeinen ongelma kirjoitetaan yhdelle A4-paperille, jonka jälkeen sanan ympärille asetetaan kahdeksan uutta paperia. Tämän jälkeen jokaiseen ympäröivään paperiin kirjoitetaan jokin näkökulma, joka tulee ydinasiaa mieleen. Tämän jälkeen A4-paperin ympärille kirjoitetuista kahdeksasta näkökulmasta muodostetaan uudet aloituspisteet, joiden ympärille muodostetaan kahdeksan uutta ideaa. (Ojasalo ym. 2018, 163.) Mind mappia ja muita ideointimenetelmiä hyödynnettiin opinnäytetyön toisessa työpajassa.

7 Kehittämistyön suunnittelu ja toteutus

Kehittämistyö toteutettiin asiakasryhmän kanssa 7.9.2022-29.10.2022 välisenä aikana. Ensimmäinen kehittämistyössä syntynyt tuotos oli Ykköskoti Kaikuvuoren työtoiminnan esittelyvideo, joka suunniteltiin työpaja muotoisesti. Esittelyvideo tehtiin työpajatyöskentelyn pohjalta. Työpajat toteutettiin niitä ennen suunniteltujen PowerPoint-esitysten mukaan.

Kehittämistyössä syntynyt toinen tuotos oli Ykköskoti Kaikuvuoren yksikön esittelyvideo, jonka käsikirjoitus suunniteltiin toipumisorientaatio viitekehykseen yhteensopivaksi. Käsikirjoituksen muodostamisessa hyödynnettiin Ykköskoti Kaikuvuoren henkilökunnalta kerättyjä näkemyksiä.

7.1 Projektista tiedottaminen ja osallistujien kerääminen

Ykköskoti Kaikuvuoren asukkaat vaikuttavat heitä koskeviin asioihin ja Kaikuvuoressa järjestettävään toimintaan viikoittain pidettävissä asukaskokouksissa (Omavalvonta suunnitelma 2022, 16). Asukkaiden ja työtoimintalaisten kanssa toteutettava projekti päätettiin aloittaa asukaskokouksessa, koska se on asiakkaille tuttu vaikuttamisympäristö ja tila ryhmäkeskustelun muodostamiselle. Kokoustilanteessa onnistuttiin tavoittamaan asukkaat samanaikaisesti.

Ennen varsinaisen projektityön aloittamista osallistuvia asiakkaita on syytä tiedottaa itse projektin tavoitteen lisäksi siihen liittyvistä käytännön seikoista ja kehittämistyön luonteesta. Huomioitavia asioita on muun muassa opinnäytetyöraportin julkisuus, videon julkisuus ja tietosuojaan liittyvät seikat. Tätä varten muodostettiin näitä seikkoja avaava saatekirje (liite1.)

Tieto kehittämistyöstä ja sen julkaisuun liittyvistä huomioista esitettiin keskiviikkona 7.9.2022 pidetyssä asukaskokouksessa. Saatekirje näytettiin televisioruudulla, jossa kokousmuistiot

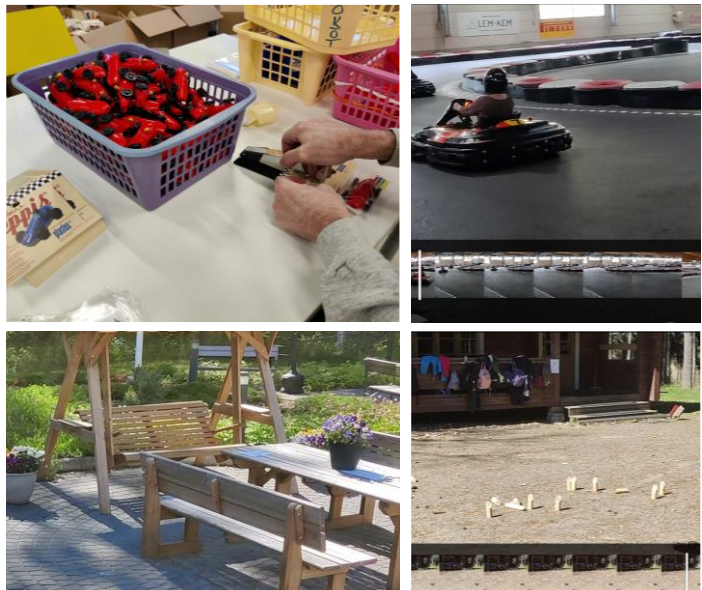
näytetään normaalisti. Kokoukseen osallistui yhteensä 22 asiakasta, joista kolme oli halukkaita osallistumaan kehittämistyöhön. Osallistujissa oli sekä työtoimintaan osallistuvia omissa asunnoissa asuvia kuntoutujia, kuin Kaikuvuoren asukkaita. Asiakkaat olivat ikä- ja sukupuoli-jakaumaltaan 40-65 ikävuoden välillä olevia miehiä. Yksi kokouksessa ollut asiakas kertoi, että hän haluaisi olla avuksi, mutta ei usko kykenevänsä osallistumaan projektiin tällä hetkellä. Yleisesti asukkaiden reagointi projektiin oli neutraali, eikä tieto siitä vaikuttanut synnyttävän suurempia tunteita mihinkään suuntaan. Itse projektista ei noussut tarkentavia kysymyksiä. Kokouksessa ilmaistiin, että tarkemmista käytännöistä sovitaan osallistujien kanssa ensimmäisessä projektityöpajassa. Osallistujien nostamat motiivit mukanaoloon olivat halu auttaa projektissa ja luotto siihen, että osallistuessa tulee pärjäämään siinä, mitä se tuo tullessaan.

7.2 Ensimmäinen työpaja

Ensimmäistä työpajaa varten suunniteltiin Powerpoint-esitys, jonka pohjalta työpaja toteutettiin (liite 2). Työpajan tavoitteena oli ryhmän muodostaminen ja kehittämisprojektin aiheen läpikäyminen. Työpajan vaiheet etenivät kuvan 1 esityslistan osioiden mukaisesti.

Esityslista

Keskustelua erilaisista videoista.
Mikä esittelyvideo on?
Mitä projektissa on hyvä huomioida?
Mitä kukin haluaa tehdä projektissa?
Palautekierros
Seuraavan kokouksen aika ja aihe.

kuva 1: Ensimmäisen työpajan esityslista

Ensimmäinen projektiin osallistuville asiakkaille järjestetty työpaja pidettiin torstaina 15.9.2022. Tunnin kestänyt kokous pidettiin Ykköskoti Kaikuvuoren työtoiminnassa ja siihen osallistui itseni lisäksi kaikki kolme mukaan halunnutta asiakasta.

Ryhmän jäsenten välistä yhteyden muodostumista voi edesauttaa tarjoilulla. Ruualla ja juomalla, kuten kahvilla on kulttuurisesti yhdistävä vaikutus. Ruokailuun liittyvät etiketit korostavat tapaamisen kontekstia. Tarjoiluihin liittyvät tilanteet luovat väylän erilaisen kontaktin ottamiseen ryhmässä, joka edesauttaa sosiaalisen sopimuksen syntymistä. (Puusa & Juuti

2020, 122.) Viihtyisän työpaja ilmapiirin ja toimivan yhteistyön ylläpitämiseksi työpajojen yhteyteen hankittiin limsaa, kahvia, suklaata ja pullaa tarjoiltavaksi.

Ryhmätyön raportoinnin helpottamiseksi ryhmäläisten käymästä keskustelusta kirjattiin muistiinpanoja keskustelua ohjaavien diojen yhteyteen (liite 3). Työpaja alkoi esityslistan läpikäymisellä ja projektin luonnetta yhteen vetävällä aloituspuheenvuorolla. Aloituspuheenvuorossa kiitettiin projektiin osallistuvia ryhmäläisiä heidän kiinnostuksestansa alkavaa yhteistyötä kohtaan. Tapahtumayhteyteen sidottu avauskierrros yhdistää ryhmäläisiä ja korostaa, että kaikki ovat keskustelemassa saman aiheen äärellä yhdenvertaisena (Puusa & Juuti 2020, 122-123). Tämän jälkeen aloitettiin ryhmäläisten kanssa vapaamuotoisempi keskustelu, jonka aiheita olivat minkälaisia videoita he kohtaavat arjessaan, kuinka usein he katsovat videoita ja minkälaiset videot ovat tehneet heihin vaikutuksen. Vaiheella pyrittiin Puusan & Juutin (2020, 122-123) ilmaisemaan me-tuntemuksen muodostumiseen ja Vuokila-Oikkosen & Pätyksen (2017, 14) esiin tuomaan ryhmän sisäisen toimimisen kokemuksen ja yhteisen vision löytämiseen.

Avauskeskustelun myötä muodostui dynamiikka, jossa jokainen sai sanoa vuorollaan mitä ajattelee, samalla kun muut kuuntelivat antaen vuorossa olevalle tilan puhua. Puheenvuorojen jako ja keskustelut etenivät samalla tavalla kokouksen loppuun asti. Ryhmäläisten tavat ja mielitymukset videoformaattien kuluttamiseen olivat keskenään erilaisia. Eri lähtökohdat tulivat esiin kumminkin ryhmätyössä rakentavasti ja keskustelu oli vastavuoroista ja toisia kunnioittavaa. Nämä hyveet tulivat esiin myös ryhmän toimintaa ohjaavia yhteisiä sääntöjä muodostaessa.

Vuokila-Oikkosen & Pätyksen (2017, 12-13) mukaan ennen yhteiskehittämissprojektin aloittamista kannattaa selvittää kehitettävän kohteen nykytila ja voidaanko jo olemassa olevaa tietoa soveltaa. Tämän huomioimiseksi esittelyvideoita, niiden luonnetta ja niille tyypillisiä ominaisuuksia käsittelevään diaan valikoitui toiseksi havainnollistavaksi esimerkiksi Ykköskotien Facebook-sivulta löytynyt video (liite 4). Kyseisessä videossa esitellään Ykköskotien asumispalveluiden eri muotoja. Tämän lisäksi osiossa näytettiin Turun Ammattiopistosäätiön esittelyvideo.

Ykköskotien Facebook-sivulta löytyvässä videossa esittelyä tehostetaan palveluita käyttävien ihmisten haastatteluilla, joista välittyy omakohtaisempia kokemuksia ja näkemyksiä palveluista. Videon viestinnällisiä tehokeinoja ovat tekstitys, musiikki ja haastattelu. Videossa tulee tekstin muodossa esiin eriasteisesti tuetut palvelumuodot, joita Ykköskodit tarjoavat.

Opinnäytetyössä syntyvien esittelyvideoiden tehokeinoina pyrittiin hyödyntämään taas visuaalista, kerronnallista ja roolituksella tehostettua viestintää. Nämä ovat brändivideon viestinnälle tyypillisiä keinoja (Sarkio 2019, 20-21). Opinnäytetyössä tuotettavat videot keskittyivät Kaikuvuoren palveluihin, kun taas Facebookissa oleva video käsittelee asumispalveluiden ominaisuuksia yleisemmällä tasolla.

Työpajan osio alustettiin kysymyksellä: minkälaisia vaikuttamiskeinoja videoilla käytettiin? Tämä mahdollisti ryhmäläisissä projektin viestintäkeinoihin liittyvien näkemysten syntyminen ja niiden ilmaisun. Videoiden inspiroimana ryhmäläiset alkoivat pohtia projektissa tuotettavien videoiden ominaisuuksia. Yksi näkökulma oli, että video voitaisiin kuvata yksikköön muut-tavan asukkaan näkökulmasta. Videossa talon toimintatavat tietävät voisi tuoda esiin esimerkiksi minkälaisia eri tehtäviä asukkaat tekee Kaikuvuoressa. Toinen havainto oli, että videoon on hyvä rajata selkeä aihe, jotta katsojalle muodostuu selkeä käsitys toiminnasta tai palvelusta. Tämän johdosta päätimme, että alamme suunnittelemaan ja kuvaamaan ensin työtoiminnan esittelyvideota.

Projektia aloittaessa kannattaa sopia ja kirjata ryhmässä toimimisen säännöt, tavoite ja rajat (Niemi ym. 2006, 93). Ryhmän sääntöjä käsittelevässä osiossa avautui yleisempää ja henkilökohtaisempaa keskustelua ryhmäläisten osalta. Keskustelussa nousi aikaisempien palvelujen piiristä ja elämän varrella kertyneitä kokemuksia säännöistä ja toisten kunnioittamisesta. Kokemuksista nousi, miten sääntöjen noudattaminen tai noudattamattomuus on vaikuttanut yhteiseen tekemiseen, turvallisuuteen ja muihin luottamiseen. Avoimesta keskustelusta pystyi päättelemään, että ryhmäläisten välinen luottamus toimi hyvin. Tätä edesauttoi luultavasti työtoimintalaisten välinen yhteisö- ja vertaistoiminta. Säännöiksi muodostuivat seuraavat:

- Jokainen voi osallistua omana itsenään
- Arvostetaan toisia
- Pidetään positiivinen ilmapiiri
- Kukaan ei päädy kuvattavaksi tai mihinkään muuhun rooliin projektissa vasten tahtoaan
- Pidetään yksityisyyden suojasta kiinni
- Toimiminen perustuu vapaaehtoisuuteen

Toiseksi viimeisessä osiossa käytiin erilaisia toimintatapoja, tehtäviä ja rooleja, joita tarvitaan videoiden tuottamisessa. Tämän tarkoituksena oli käynnistää ryhmäläisten asennoituminen projektiin ja herättää ajatuksia heidän omista osallistumisen muodoistaan siihen. Projektin työnjakoa ja osallistumisen tapoja pohtiessa ryhmäläisillä ei ollut valmiiksi mielessä, missä tehtävässä he halusivat olla projektissa. Toisaalta osalle oli myös selkeää, minkä tyyppisiin tehtäviin he eivät halua osallistua projektissa. Ensimmäisestä työpajasta pystyi olettamaan, että ryhmäläisten työtavat ja osallisuuden muodot selkeytyvät työskentelyn myöhemmissä vaiheissa. Oletukseen vaikutti se, että ryhmäläisillä ei ole aikaisempaa kokemusta tai selkeää mielikuvaa tämän tyyppisen projektin kulusta.

Yhteiskehittämisen prosessissa asiakkaalta ei edellytetä mitään erityistaitoja vaan siihen osallistuvan ihmisen kokemukset ja näkemykset nähdään arvokkaana itsessään. Osallistuminen on mahdollista asiakkaan ominaisuuksista ja taustasta riippumatta. Yhteiskehittämisen ryhmään

kuuluminen tapahtuu sen hetkisen elämäntilanteen, kykyjen ja voimavarojen mukaan. (Koistilainen & Nieminen 2018, 178-179.) Ensimmäisen kokouksen päätteeksi käytiin palaute- ja fiiliskierros, jossa jokainen ryhmäläinen pääsi vapaasti kommentoimaan ja antamaan palautetta ensimmäisestä työpajasta. Palautteesta oli havaittavissa, että projektin aihealueista keskustelu oli osallistujille uutta ja epätavallista. Ilmapiiristä ja palautteesta oli kuitenkin aistittavissa, että palaveriaika sujui mieluisasti. Seuraaviksi kokousajoiksi ehdotettiin seuraavan viikon tiistaita tai perjantaita, joista osallistujat valitsivat, että palaveri järjestetään 20.9. tiistaina.

7.3 Toinen työpaja

Toisessa työpajassa oli tarkoitus paneutua ensimmäiseen käsikirjoitukseen. Tämä tapahtui siten, että osallistujilta kerättiin videon sisältöä ja viestintää ohjaavia ideoita ja havaintoja. Mind map on yksi tapa pohtia ja jäsentää projektiin liittyviä asiakokonaisuuksia ja käsitteitä (Aaltonen 2018, 38-39; Ojasalo ym. 2018, 34).

Työpaja alkoi edellisessä ryhmätapaamisessa läpikäytyjen asioiden kertaamisella. Tämän jälkeen oli tarkoitus kerätä mind map-pohjalle työtoimintaan liittyviä ajatuksia ja tunteita. Menetelmällä pyrittiin tunnistamaan ja tuomaan esiin asiakasryhmän ajatuksia ja tunteita palvelusta, jotta niitä pystyttiin hyödyntämään esittelyvideon käsikirjoituksessa. Asiakslähtöisyys mahdollistaa sosiaali- ja terveyspalveluiden kehittämistyössä lähtökohтия, joilla voidaan vastata niihin kohdistuviin muutosvaatimuksiin ja asiakkaiden muuttuviin odotuksiin (Helminen 2017, 36).

Mind map-menetelmän jälkeiseen osioon suunniteltiin 8x8- menetelmän läpikäyminen ja hyödyntäminen. Menetelmän avulla voidaan monipuolistaa edellisessä osiossa kerättyjä sanoja ja näkemyksiä. 8x8-menetelmä on mind mapin tyylinen, mutta kurinalaisempi ideointimenetelmä, jonka avulla voidaan synnyttää paljon käsiteltävään aiheeseen liittyviä sanoja (Ojasalo ym. 2018, 163-165). Toisen työpajan suunnitteluosiossa adjektiivien ja työtoimintaa kuvailevien lauseiden määrää oleellisempaa oli, että ne syntyivät kokemusperusteisuudesta. Työpaja päätettiin palautteiden ja kuulumisten keräämisellä.

Toinen projektiin osallistuville asiakkaille järjestetty työpaja pidettiin tiistaina 20.9.2022. Työpajan aiheena oli mind map työskentely ja työtoiminnan esittelyvideon käsikirjoituksen suunnittelu kyseistä menetelmää hyödyntäen. Ensimmäisen työpajan tavoin etenimme suunnitelman pohjalta tehdyn Powerpoint esityksen perusteella (liite 5).

Kävimme työpajan alkupuoliskolla esityslistan jälkeen kuulumiskierroksen, jonka tarkoituksena oli vapauttaa keskusteluilmapiiriä. Kuulumiskierroksessa käsiteltiin osallistujien arkielä-

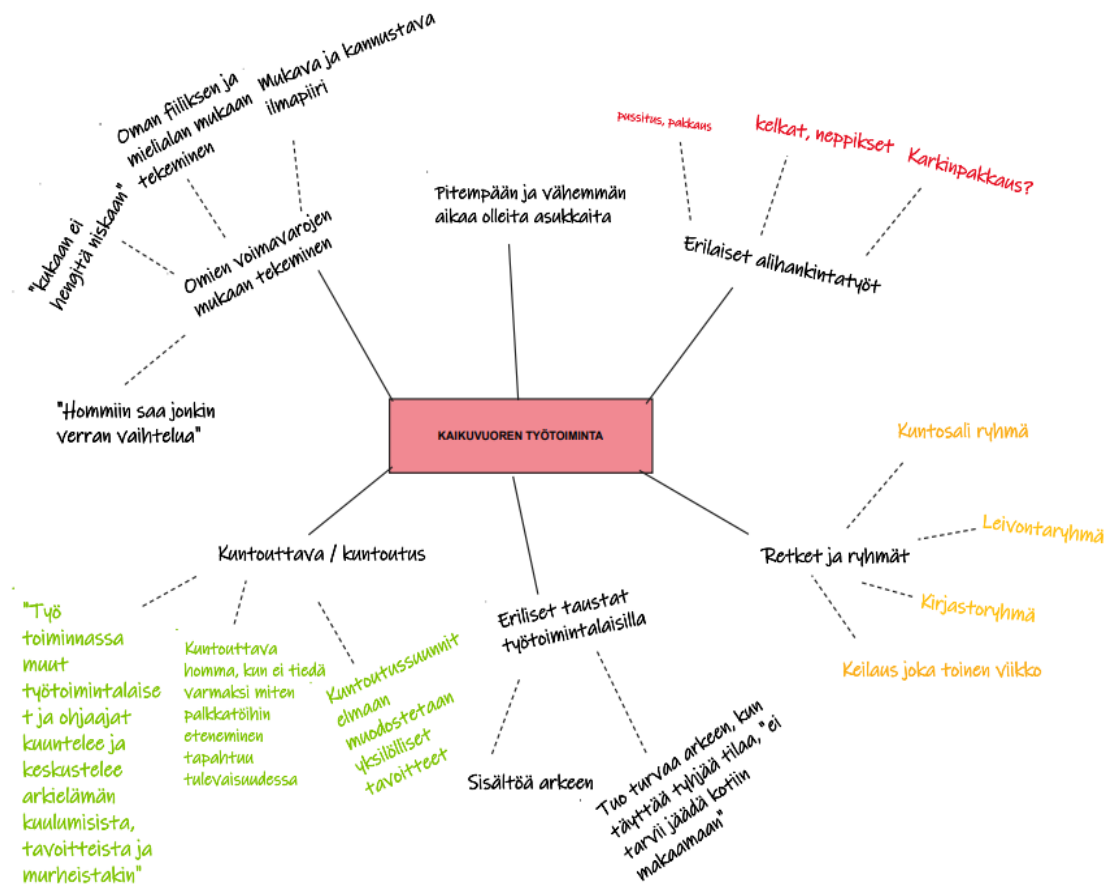
mää ja viimeaikaisia tapahtumia. Puheenvuoroissa keskusteltiin melko henkilökohtaisista aiheista, kuten terveyteen ja jaksamiseen liittyvistä asioista, josta on pääteltävissä, että ryhmän välillä vallitsi hyvä perusuottamus.

Neljännessä ja viidennessä diassa alustettiin mind mapin eli miellekartan avulla tehtävää työskentelyä menetelmää demonstroivilla kuvilla. Kukaan ryhmäläisistä ei ollut hyödyntänyt aikaisemmin mind map-menetelmää ja osalle osallistujista menetelmä oli täysin tuntematon. Menetelmän idea ja tekniikka avautuivat diaesitykseen sisältyvän demonstraation avulla kaikille jäsenille. Diat avasivat myös vapaamuotoisempaa keskustelua koulutuksesta, opinnoista ja koulutehtävistä.

Diojen johdattamana ryhmäläiset aloittivat mind map työskentelyn, jonka aiheena oli Ykkös-koti Kaikuvuoren työtoiminta. Työskentelyä oli alustettu muodostamalla mind mapin ”raamit” kartonkipohjaan sekä kannettavan tietokoneen Microsoft Whiteboard ohjelmaan. Kokoukseen osallistujat päättivät, että työskentely tapahtuu tietokoneohjelmaa hyödyntäen siten, että he kertovat ääneen mieleen tulevia sanoja ja näkökulmia, jotka kirjattiin ohjelmalla kaikkien nähtävälle koneeseen liitettyyn televisioruutuun. Menetelmä mahdollisti näkökulmiin paneutumisen ja yleisen keskustelun huomion suuntautuessa ruudulle pöydällä olevien papereiden sijaan. Osallistuminen oli mahdollista riippumatta ryhmäläisten käsialasta tai lauseiden muodostamisen kyvystä kirjallisesti.

Osallistujien esiintuomista näkökulmista muodostui mind map, jossa ilmenee keskenään erityyppisiä näkökulmia työtoiminnasta (kuva 2). Osa osallistujien vastauksista muodostui arkielämän ja kuntoutuspolun näkökulmasta, toisissa näkemyksissä korostui työtoiminnassa oleva ilmapiiri ja toimintakulttuuri. Jotkut näkökulmat taas toivat esiin työtoimintaa tapahtuvan konkreettisen toiminnan ja tekemisen kohteiden kautta. Kokouksessa syntyi keskustelua siitä, kuvastaako sana kuntoutuja vai työtoimintalainen osallistujien roolia palvelussa. Näkemykset ja merkitykset asiaan vaihtelivat vastaajien välillä, mutta sana työtoimintalainen omasi kaikkien mielestä neutraalimman vaikutelman, elämäntilanteesta riippumatta. Kuntoutujan identiteetti yhdistyi puheissa toiminnankyvyn ja hyvinvoinnin laskemisen jälkeiseen aikaan, jolloin tehtiin intensiivistä työtä uudenlaisen elämäntilanteen eteen. Osa ryhmäläisistä koki, että aikaisemmasta elämäntavasta eroavat toiminnan muodot ja omien päätösten tekeminen alkoi taas lisääntyä Intensiivisen kuntoutumisjakson jälkeen. Tässä elämänvaiheessa muut määritelmät, kuin kuntoutujana oleminen alkoivat kuvailemaan paremmin nykyistä elämäntilannetta. Tehtävää tehdessä ilmapiiri oli kevythenkinen ja keskustelu polveili sopivissa rajoissa ajoittain kokousaiheesta ohi tavalla, joka voisi olla tyypillinen muunkinlaisen yhteisön tai ryhmätyöskentelyn tekemiselle. Tehtävä synnytti ajatuksia siitä, miten samanlaisista puitteista ja lähtökohdista rakentuvasta toiminnasta voi syntyä erilaisia merkityksiä sen resonoidessa erilaisten

luonteenpiirteiden, elämäntilanteiden, taustojen ja tavoitteiden kanssa. Olisi hyvä, jos esitelyvideon käsikirjoitukseen onnistuisi sisällyttämään erilaisia työtoiminnalle annettavia merkityksiä, jolloin se voisi myös tehdä vaikutuksen erilaisiin katsojiin.

kuva 2: Powerpoint esityskuva ryhmäläisten mind map Kaikuvuoren työtoiminnasta

Ryhmäläisten tuomissa näkemyksissä oli mielenkiintoista se, että iso osa niistä oli yhdenmukaisia henkilökunnan näkemysten kanssa, joita Kairi ym. (2010, 4) olivat keränneet teema-haastattelussa. Aineiston kanssa yhtenäisiä havaintoja olivat muun muassa näkemykset työtoiminnan tuomasta arjen sisällöstä, kuntouttavuudesta ja eri asteisten tavoitteiden pohjalla toimivista työtoimintalaisista.

Mind map-työskentelyyn pohjautuneen osion päättyessä kokous oli kestänyt noin tunnin ja osallistujat olivat tyytyväisiä lopputulokseen. Työpajan suunnitelmaan kuuluvaa 8x8 -menetelmää ei hyödynnetty, koska työpajassa arvioitiin, ettei se olisi tuonut kokoukseen tai projektiin lisäarvoa. Ideointimenetelmää käsittelevä diaosuus esiteltiin kuitenkin osallistujille.

Osallistujien tunnetilat ja palautteet olivat pidetystä tapaamiskerrasta saman suuntaiset, kuin ensimmäisessä kokouksessa. Nykyiset tunnetilat olivat "ihan hyvät" ja tekeminen oli kivaa,

mutta ryhmän fokus oli selvästi odottavainen projektin toiminnallista osiota ja videota kehittävä osiota kohtaan. Seuraavan kokouksen ajankohdaksi sovittiin perjantai 23.9.

7.4 Työtoiminnan esittelyvideon käsikirjoitus

Toisen ja kolmannen työpajan välissä muodostettiin kaksi vaihtoehtoista käsikirjoitusta Ykköskoti Kaikuvuoren työtoiminnan videosta. Käsikirjoitukset muodostuivat toisen palaverin mind map työskentelyn ja työtoiminnan kirjallisen palvelukuvauksen pohjalta. Ehdotukset rakentuvat keskenään samankaltaisista osista, mutta olivat tarinankulullisesti hieman erilaisia. Ryhmätyöskentelyn ja videoprojektin toiminnallisen osion edetessä ehdotusten pohjalta muodostui lopullinen käsikirjoitus, jonka pohjalta työtoiminnan esittelyvideo toteutettiin (liite 6.)

Toimivan palvelukokonaisuuden syntyminen edellyttää oikeanlaista tietoa asiakkaan tilanteesta sekä sen, että asiakkaalla on oikeanlaista tietoa palvelusta. Asiakkaan mielikuvien ja odotusten tulisi vastata mahdollisimman hyvin tarjottua palvelua. (Helminen 2017, 36-38.) Työtoiminta on erilaisilla tavoilla työtä muistuttavaa toimintaa, jota kunnat, kuntayhtymät, säätiöt ja yksityiset toimijat toteuttavat työ- ja toiminta keskuksissa. Toiminnan muoto, sisältö ja määrä määritellään asiakkaan yksilöllisten tarpeiden ja tavoitteiden mukaisesti. Työtoiminnasta voidaan maksaa työosuusrahaa, jonka suuruuden kunta määrittää. (Kairi ym. (2010, 15, 44.) Käsikirjoituksen pohjalta kuvattu työtoiminnan esittelyvideo sisältää alihankintöiden ja muiden tehtävien tekemistä, retkiä ja niissä tapahtuvaa yhdessäoloa sekä kehittämistä ja vuorovaikutusta kuvaava kohta. Videon kerronnassa mainittavia palvelun ominaisuuksia ovat muun muassa kannusteraha, työtoiminnassa tarjottava yksikön kokin valmistama ruoka ja se, että työtoimintapäivien määrä on sovittavissa.

Viestintä on keino henkilöstön, organisaation toiminnan ja sille tärkeiden sidosryhmien yhdistämiseen. Sidosryhmille suunnattu ulkoinen viestintä tukee markkinointia sekä välittää tietoa organisaation kehittymisestä ja tavoitteista. Suunnitelmallinen viestintä synnyttää asiakkaille ja sidosryhmille mielikuvan laadukkaasta ja luotettavasta yhteisöstä, jonka palvelut ja tuotteet ovat tarpeellisia. Sidosryhmille viestiessä on syytä kiinnittää huomiota siihen, että tieto on helposti tavoitettavaa, oikein kohdennettua, vastaanottajan kannalta olennaista ja ymmärrettävää. (Niemi ym. 2006, 237-238, 241-242.)

Vuonna 2023 aloitettavassa hyvinvointialuemallissa palveluiden monituottajuus on edelleen mahdollista, joka tarkoittaa sitä, että hyvinvointialueet voivat hankkia tarvitsemiaan palveluita myös yksityisiltä yrittäjiltä. Yksityiset palveluntuottajat tai sieltä hankittu henkilöstö eivät voi kuitenkaan tehdä sosiaalihuollon asiakkaalle palvelutarpeen arviointia tai päätöksiä sosiaalipalvelun antamisesta. (Aluevaltuutetun opas 2021, 4, 21-22.) Esittelyvideon kohderyhmään kuuluu toiminnasta kiinnostuneet potentiaaliset asiakkaat ja sosiaalityöntekijät, jotka päättävät rahoitetaanko kyseinen palvelu asiakkaalle. Ykköskoti Kaikuvuoren esittelyvideot on

tarkoitus julkaista Ykköskoti Kaikuvuoren yksikön sivuilla ja mahdollisesti Ykköskodin sosiaalisen median alustoilla. Valmiit esittelyvideot liitetään myös osaksi kuntien sosiaalityöntekijöille kohdentuvaa viestintää. Katsojan luottamuksen tavoittamiseksi videosta pyritään tekemään aidon ja asiakasryhmän kokemusten mukainen.

Auditiivisen viestinnän muodoksi videoon valikoitui kerronta, joka on ilmaisultaan selkeää ja kansantajuista, mutta samaan aikaan puheilmaisultaan tuttavallista ja rentoa. Kerronnan lisäksi viestintää tehostettiin musiikilla. Mind map-menetelmään pohjautuneessa työskentelyssä konkretisoitui, miten työtoiminta merkitsee eri asiakkaille erilaisia asioita. Merkityksiin vaikuttivat muun muassa kuntoutumisen vaiheet ja nykyinen elämäntilanne. Tämä sisältyi kerrontaan muodossa ”työtoiminnalla on erilaisia merkityksiä”. Työtoimintalaisen kuvailema elämäntilanne, jossa hän käy työtoiminnassa, kun hän ei tiedä vielä, miten palkkatöihin eteneminen mahdollistuu tulevaisuudessa, muodostui taas käsikirjoitukseen muodossa: ”työtoiminta voi olla välietappi palkkatöihin tai tekemistä, kun tulevaisuus on vielä avoin”. Sosiaalityöntekijän näkökulmasta taas on oleellista, että toiminta on tavoitteellista, minkä takia kerronnassa mainitaan, että toimintaa ohjaa toteuttamissuunnitelma (entinen kuntoutussuunnitelma). Asiakkaan ja rahoittajan kannalta on myös oleellista, että palvelua voidaan hankkia tarpeisiin nähden sopiva määrä viikossa ja se, että kokin valmistama ruoka voidaan sisällyttää palveluun.

Videon käyttötarkoitus ja pituus asettavat raamit julkaisun tarinankerrontaan ja viestintätapoihin. Esimerkiksi televisiomainoksiin voidaan sisällyttää elokuville tyypillisiä kohtauksia, mutta vain lyhyemmin ja leikatummien. Esimerkiksi aamupalapöydän ympärille kokoontuneella perheellä voidaan välittää viestiä arkisista rutiineista. Käsikirjoitusta muodostaessa ei keskitytä tunteita kuvaaviin adjektiiveihin, vaan pikemmin pohditaan niiden ilmaisutapoja toiminnan kautta. (Sarkio 2019, 119.) käsikirjoituksen pohjalta video suunniteltiin kestävän noin 50-70 sekuntia. Video alkaa siitä, että työtoimintaan ajetaan autolla ja päättyy siihen, kun auton ovet suljetaan. Välissä tapahtuvat kohtaukset kuvastavat työtoimintapäiviin sisältyvää erilaista toimintaa. Esitellyistä toiminnoista voi päätellä, että työtoiminnassa on erilaisia toimimisen vaihtoehtoja kuntoutujille, kuten alihankinta- ja keittiötöyt ja retkitoiminta. Kahvinkeitto ja palaveritarjoilut viestivät taas katsojalle yhteistyön tekemistä.

7.5 Ykköskoti Kaikuvuoren työtoiminnan esittelyvideon toteuttaminen

Ykköskoti Kaikuvuoren työtoiminnan esittelyvideon toteuttaminen alkoi ryhmätapaamisella, jossa oli tarkoitus käydä edellisen suunnitteluryhmätyöskentelyn pohjalta muodostuneet käsikirjoitusehdotukset. Käsikirjoitusta luettaessa työpajan osallistujat pystyivät vaikuttamaan esittelyvideon kohtauksiin esitettyjen käsikirjoitusvaihtoehtojen pohjalta.

Kuvaamista ajatellen järjestelmäkamera on teknisiltä ominaisuuksiltaan parempi vaihtoehto, kuin mobiililaitteet, kuten kännykkä ja tabletti. Mobiililaitteiden kameran vahvuuksia kuvausprosessissa ovat muun muassa kuvien käsittelyyn, levittämiseen ja kuvattavan kohteen valottamiseen sekä tarkentamiseen liittyvien ominaisuuksien yksinkertaisuus. (Pylkkö 2015, 5-6.) Opinnäytetyössä päädyttiin kännykkäkameralla kuvaamiseen, koska se ei edellyttänyt lisähankintoja ja sen käyttö on yksinkertaista vähäisemmälläkin kuvauskokemuksella. Kännykkäkameralla kuvattujen tiedostojen jakaminen, käsittely ja kuvattun videon arvioiminen otoksen jälkeen on myös vaivatonta. Työpajan toisena tarkoituksena oli tutustua yhdessä puhelimella kuvaamiseen ja siinä hyödynnettäviin välineisiin ja seikkoihin. Kuvaamisen helpottamiseksi projektiin oli hankittu selfiekeppi, jota voi hyödyntää kännykkäkameran jalustana ja vaakatasolle asetettavana telineenä.

Edellisen työpajan mind map-tehtävän pohjalta tehdyt käsikirjoitusehdotukset käytiin läpi perjantaina 23.9. Käsikirjoitusideat saivat palautetta, että ne ovat kattavia, hauskoja ja niitä toteuttaessa voidaan tuoda esiin työtoimintalaisten osaamisalueita. Ryhmäläiset pitivät käsikirjoitusehdotuksista yhtä paljon, joten päätimme aloittaa ensimmäisten kohtausten kuvaamisen kummankin pohjalta. Lopullinen käsikirjoitusversio päätettiin muodostaa siinä vaiheessa, kun ensimmäisistä kuvauksista muodostettu esittelyvideon väliversio oli valmis.

Käsikirjoitusta läpikäydessä aloimme ideoimaan jo, miten kunkin kuvausvaiheen toteuttaminen voisi onnistua. Tämän jälkeen kävimme läpi kuvaamiseen liittyviä peruslähtökohtia ja teknisiä seikkoja, joiden pohjalta jokainen ryhmäläinen kokeili kuvausvälineiden käyttöä. Lähtökohtien läpikäyminen mahdollisti jokaisen ryhmäläisen toimimisen myöskin kuvaajana. Peruslähtökohtien jälkeen aloimme kuvaamaan kohtausta, jossa työtoiminnan pakettiauto ajaa työsalin etupihalle. Kohtauksen toteuttamisvaiheessa pohdimme yhdessä, miten vaiheiden kuvaus onnistuisi parhaiten. Kuvaamisen jälkeen katsoimme yhdessä kännykkään taltioitun otoksen ja pohdimme, toteutuiko se odotusten ja suunnitelman mukaisesti. Myöhemmin päivällä kuvasimme vielä keilahallista otoksia, jotta saimme taltioitua kohtauksen keilojen kaatumisesta.

Seuraavan kahden viikon aikana työtoiminnan esittelyvideoon kuvattiin kohtauksia kolmena päivänä. Suunnitteluosioon osallistuneiden ryhmäläisten lisäksi yksi työtoimintalainen kiinnostui projektiin osallistumisesta, joten hän liittyi mukaan kohtausten toteuttamiseen. Työtoimintalainen oli ryhmänjäsenille tuttu, joten projektin toteuttaminen sujui hyvin myös täydennetyllä kokoonpanolla. Projektin jäsenet olivat paikalla kaikkina kuvauspäivinä ja he toimivat videoiden kuvaamisessa erilaisissa tehtävissä, kuten kohtausten näyttelemisessä, suunnittelussa ja kuvattujen tuotosten arvioinnissa. Jokainen kuvauspäivä alkoi siten, että katsoimme ryhmäläisten kesken esittelyvideoversion, johon oli lisätty edellisellä kuvaus kerralla taltioituja otoksia. Tämä ohjasi prosessin tulevia toteutusvaiheita.

Työsalin yhteisissä tiloissa kuvatut kohtaukset aiheuttivat aika-ajoin haasteita videon tuottamisen kannalta. Projektin ulkopuolella olevat työtoiminnassa kävijät vaikuttivat ajoittain hämmentyneeltä, kun osaa työsalista järjesteltiin kuvauksia varten. Kyseisen muutoksen seurauksena toiminta työsalissa ei jäsentynyt normaalisti totutulla tavalla kuvauspäivien aikana. Kuvaaminen saattoi myös vaikuttaa henkilökohtaisentilan kokemukseen, vaikka kaikilla työsalilla olleilla olikin tieto, että kuvaus tapahtuu ainoastaan projektiin kuuluvien henkilöiden kesken.

Käsikirjoitusten, kuvausten ja niiden pohjalta tehtyjen sävellysten, äänityksen ja editointityön lopputuloksena syntyi 1 minuutti 44 sekuntia kestävä esittelyvideo (liite 7.) Toteutunut esittelyvideo poikkesi painotuksiltaan hieman alkuperäisistä käsikirjoituksista, sillä viestinnällisten tehokeinojen esiin tuominen, kuvaus olosuhteet sekä kerronnan ja musiikin yhdistäminen rytmittivät lopputulosta hieman eri tavalla. Esimerkiksi osaa visuaalisista siirtymistä karstittiin pois, jotta muille kerronnallisille seikoille jää aikaa videossa. Suunnitellun tarinan kulun ja asioiden sisällyttäminen onnistuivat kuitenkin videossa suunnitellusti.

7.6 Ykköskoti Kaikuvuoren yksikön esittelyvideon suunnittelu

Toipumisorientaation viitekehyksessä keskitytään sairauden aiheuttamien rajoitteiden ja sen edellyttämien toimenpiteiden sijaan yksilölliseen prosessiin. Yksilö käy läpi prosessia aktiivisena toimijana. Omista lähtökohdista muodostuvat kokemukset ja käsitykset antavat toipujalle välineitä, joilla selvittää arjesta, vaikka sairaus aiheuttaisikin haasteita. Hoitokeskeisestä lähestymistavasta poiketen recovery-ajattelussa hahmotetaan, että henkilökohtaisessa prosessissa eteneminen ja itselleen mielekkään elämän tavoittelu ei edellytä oireiden loppumista. Toipumisorientaatiossa prosessin keskeisiä lähtökohtia ovat voimavarat, positiivinen mielenterveys, osallisuus, toivo ja merkityksellisyys. (Nordling 2018, 1476.) Video on näyttävä tapa viestiä yrityksen nykyisistä ja tulevista asiakkaista, tuotteista ja palveluista. Ensisijaisesti tarinallisen viestinnän tulisi olla aitoa ja oman brändin mukaista. Kerronnan tapahtumat voivat linkittyä suurempiin teemoihin ja viestiä omaleimaisesti organisaation arvoista. (Sarkio 2019, 20-21.) Ykköskoti Kaikuvuoren yksikön esittelyvideon suunnittelu ohjautui työelämäkumppanin toiveiden mukaisesti toipumisorientaatio viitekehyksen pohjalta.

Suunnittelun monipuolistamiseksi Kaikuvuoren työryhmältä kysyttiin henkilökunnan kokouksessa näkemyksiä toipumisorientaatio-viitekehyksen mukaisista toimintamalleista yksikössä. Työryhmältä nousi esiin esimerkiksi se, että Kaikuvuoren asukkaat saavat sisustaa asuntonsa omien mieltymystensä mukaisesti. Tämä voidaan sisällyttää kerrontaan visuaalisesti, eli kuvaamalla yksikössä olevia erilaisia asukashuoneistoja. Tämä lisää esittelyvideoon aitoutta ja herättää katsojassa erilaisia ajatuksia liittyen yksikön viitekehykseen.

Toinen toipumisorientaatiota ja asiakaslähtöisyyden periaatteita tukeva asia on, että asukkaat voivat liikkua ja järjestellä arkeansa yksikön ympäristössä oman aikataulun mukaan. Keskustelua käytiin myös siitä, miten työryhmässä mietitään aktiivisesti keinoja, joilla asukkaiden yksilölliset mieltymykset ja kyvyt voidaan huomioida kuntoutuskeinoissa, kuten vastuutehtävissä ja työtoiminnassa. Nämä asukkaasta lähtevät oman elämän mieltymyksiin ja tulevaisuuden tavoitteisiin liittyvät toiveet kirjataan toteuttamissuunnitelmaan, joka ohjaa kuntoutumistyötä. Asia voidaan tuoda esiin videossa lisäämällä kerrontaan esimerkkejä Kaikuvuoren asukkaiden yksilöllisistä tavoitteista. Tähän viitataan käsikirjoituksen tekstissä asukkaan ”omana muutostyönä”.

Toivon ja merkityksellisuuden näkökulmat liittyvät toipumisprosessissa yhteen. Ihmisessä syntyvää merkityksellisuuden kokemusta ohjaa usein se mitä toivoo, mistä kykenee unelmoimaan ja minkälaista tulevaisuutta kuvittelee nykyisen elämäntilanteen edetessä. Toivo on ainutlaatuinen myönteinen tuntemus, koska sen kokeminen on mahdollista kielteisten tunteiden kanssa samanaikaisesti. (Törrönen ym. 2016, luku 2). Oleellista on, että unelma saa alkunsa toipujan omista päämääristä, eikä rajaudu ulkopuolisiin tahojen asettamien rajoitteiden ja odotusten varaan. Esille tulevaa toivetta on tärkeää tukea ja siihen tulisi suhtautua avoimesti, vaikka se ei vaikuttaisikaan heti toteuttamiskelpoiselta. Asiakkaiden resursseihin ja kykyihin tulisi uskoa, sillä hetkellinenkin muutos parempaan mahdollistaa toivon siitä, että suuntaa voidaan pitää yllä. (Koistilainen & Nieminen 2018, 111). Ensimmäisen esittelyvideon lopussa käytetty virke ”nämä ovat tapoja, joilla haluamme tukea omannäköistä ja mielekästä arkea, matkalla kohti omia tulevaisuuden tavoitteita” muodostui toipumisorientaatio viitekehyyksen pohjalta. Tämän takia virkettä käytetään myös yksikön esittelyvideossa. Virkkeen asettelussa mielekkään ja omannäköisen arjen määrittely sekä tulevaisuuden tavoitteet, eli toiveet lähtevät toipujasta itsestään. Esittelyvideossa mainitut keinot ja toiminnan muodot ovat taas tapoja, joilla niitä pyritään tukemaan.

Tästä keskustelusta syntyi käsikirjoitukseen viitekehyyksen mukainen ajatus eräästä Kaikuvuorella asuvasta kuntoutujasta, joka oli toiminut keittiöapulaisena aikaisemmin elämässään. Kaikuvuorella asuessaan hän on päässyt taas tekemään keittiöapulaisen tehtäviä auttaen yksikön kokkia keittiötöissä. Tämä on hänelle yksi sosiaalisen kuntoutuksen muoto asumisyksikössä. Keskustellessa aiheesta asukas kertoi, että tehtävä on tuonut merkityksellisuuden kokemusta hänen elämäänsä. Asukas suhtautui myös myönteisesti siihen ajatukseen, että hänen tarinansa tuodaan esiin esittelyvideossa.

Esiin tulevien toipumisorientaatiota korostavien kohtien lisäksi käsikirjoituksessa on hyvä mainita asioita, joita yksiköstä kiinnostuneet asiakkaat ja sosiaalityöntekijät huomioivat ennen muuttamispäätöstä. Näitä asioita ovat se, että yksikkö on täysi-ikäisille suunnattu palveluasumisen yksikkö ja kaksivuoropaikka, eli paikka, jossa henkilökunta ei ole paikalla yöaikaan. Muita viestinnällisesti huomioitavia asioita on se, että yksikkö on uusi, siellä on siistit ja

käyttö mahdollisuuksiltaan monipuoliset yleiset tilat ja metsäisen ympäristön suojassa oleva sisäpiha. Nämä ovat asioita, joista on kannattavaa ja helppoa viestiä videokuvalla.

Ennen Yksikön esittelyvideon kuvaamista ja muuta toteutusta käsikirjoitus käytiin yksikön johtajan kanssa läpi (liite 8.) Johtaja oli tyytyväinen käsikirjoitukseen, joten videota voitiin alkaa toteuttamaan.

7.7 Ykköskoti Kaikuvuoren yksikön esittelyvideon toteutus

Ykköskoti Kaikuvuoren yksikön esittelyvideo kuvattiin kahtena peräkkäisenä päivänä 28.10. ja 29.10. projektiin osallistuvan kolmen asiakkaan kanssa. Yksi projektin ensimmäisen esittelyvideon osallistunut asiakas ei osallistunut enää yksikön esittelyvideoon, koska hän oli estynyt pääsemään paikalle.

Kaikki kuvauskertoihin osallistuneet toimivat kuvaajan roolissa ja kaksi toimi myös näyttelyroolissa, jota itsekin toteutin. Käsikirjoituksen toteuttamista helpotti se, että Kaikuvuoressa oli kuvaushetkellä tyhjä asuinhuoneisto, jota pystyi hyödyntämään kuvauksessa. Edellisen videon kuvaamiseen verrattuna toiminta eteni nopeammin ja vaikutti määrätietoisemmalta. Osallistujat tiesivät edellisen videon tekoprosessista, minkä tyyppiseen lopputulokseen vaiheilla pääsee ja minkä tyyppisiin asioihin kuvauksessa on hyvä kiinnittää huomiota. Nopeampaan prosessiin saattoi vaikuttaa myös se, että ryhmästä puuttui yksi jäsen. Yksikön esittelyvideo ei sisältänyt myöskään kohtauksia, jossa esiintyy useampi ihminen yhtä aikaa.

Videoiden tulisi sisältää kiinnostavia visuaalisia tai kerronnallisia yksityiskohtia. Videon jälleen jakamisen todennäköisyyteen voidaan vaikuttaa erilaisilla seikoilla, kuten musiikilla ja castingillä. Käsikirjoituksen tulisi rakentua kohdeyleisöä kiinnostavaksi ja tarjota käsiteltävän aiheen kannalta uusia näkökulmia. (Sarkio 2019, 20-21.) Käsikirjoitusten, kuvausten ja niiden pohjalta tehtyjen sävellysten, äänityksen ja editointityön lopputuloksena syntyi 1 minuutti 51 sekuntia kestävä esittelyvideo (liite 9.) Ensimmäiseen esittelyvideoon verrattuna video oli käsikirjoituksen pohjalta tehtynä kokonaisuutena visuaalisesti yhtenäisempi ja selkeämpi kokonaisuus. Kerronnassa onnistuttiin sisällyttämään toipumisorientaation viitekehukseen liittyviä аспектеja. Videon äänessä ja kuvassa hyödynnettiin vertauskuvallista viestintäkeinoja, jossa video alkaa kuvaamalla loppusyksystä ja ruskaista pihaa musiikin alkaessa hitaasti ja hieman melankolisesti. Video taas päättyy alkusyksynä kuvattuun kohtaukseen, jossa videon alussa näytetty piha on valoisampi, taustalla oleva musiikki on rytmitetty rumpukompilla ja pihaa ympäröivästä luonnosta kuuluu linnunlaulua. Kohtausten välissä taas esitellään toimintaa, ruutiineja ja keinoja, joilla päästään kohti mielekkäämpää tulevaisuutta.

8 Kehittämistyön ja tuotoksen arviointi ja kerätty palaute

Ennen tutkimuksellisen kehittämistyön päättämistä arvioidaan, miten siinä onnistuttiin. Arviointi on myös osa kehittämistyön välivaiheita ohjaava toiminta. Arvioinnissa kerätään suunnitelmallisesti projektissa syntynyttä tietoa, jonka pohjalta analysoidaan kehittämistyön etene- mistä. Arvioinnissa tutkitaan muun muassa vastaako saadut tulokset kehittämistyölle asetet- tuja kriteereitä ja miten kehittämistoimet vaikuttivat niihin. Arvioinnissa tarkastellaan kehit- tämistyölle omistettuja resursseja, muutosprosessia ja syntynyttä lopputulosta sekä näiden tekijöiden välistä suhdetta. Arvioitavia asioita ovat esimerkiksi kehittämistyön suunnittelu, tavoitteiden asettelun selkeys, tavoitteiden saavuttaminen ja olivatko valitut menetelmät ja toiminnot johdonmukaisia. Aikaansaannosta arvioidessa keskiössä on syntyneen tuotoksen merkittävyys, käytettävyys, sovellettavuus eri konteksteihin, toistettavuus ja neutraalisuus. Oleellista on myös, mikä osuus kehittämistyöllä oli saavutettuun lopputulokseen, oliko siihen omistetut resurssit sen arvoisia ja voidaanko kehittämistyön tulokset levittää. (Ojasalo ym. 2018, 47-48.)

Työelämän edustajan palautteen mukaan kehittämistyön toteutus oli itsenäistä, suunnitelmal- lista ja tapahtui suunnitellun aikataulun mukaisesti. Opinnäytetyöhön valikoituneet toiminnal- liset menetelmät sopeutuivat luonnollisesti osaksi asiakasryhmän kuntouttavaa arkea. Opin- näytetyö tarjosi asiakasryhmälle kokemuksen, jossa he pääsivät vaikuttamaan syntyneeseen lopputulokseen ja arvioimaan tekemäänsä työtä.

Asiakkaat, jotka eivät osallistuneet projektin suunnitteluun ja toteutukseen pystyivät anta- maan palautetta projektin etenemisestä ja vaiheista asukaspalaverien yhteydessä. Viikoittai- sissa asukaspalavereissa projektin edetessä palaute oli ainoastaan positiivista ja kannustavaa. Palautteita olivat esimerkiksi ”erinomaista työtä” ja ”hyviä videoita”. Erään kuntoutujan ke- hitysehdotus videoon oli, että siinä olisi voinut mainita päihitteettömyyden tai sen, että Kaiku- vuoren toiminta tukee päihitteettömyyttä. Palautteen keruu tapahtui ryhmämuotoisessa vuoro- vaikutus tilanteessa, jossa projektinohjaajan lisäksi siihen osallistuneet henkilöt olivat pai- kalla. Tästä voidaan arvioida, että palautteen keruu ympäristö ei ole sosiaalisesti kaikista suo- tuisin kritiikin ja eri mielisten näkemysten esittämiselle.

Toisaalta opinnäytetyö keskittyi yhteiskehittämisen mallin ja asiakaslähtöisten työtapojen hyödyntämiseen videoprojektin muodossa sekä prosessin myötä syntyneiden videoiden hyö- dyntämiseen osana palvelukuvausta. Kaikuvuoren työtoiminnan asiakasryhmän kyky ja kiinnos- tus kirjallisen palautteen antamiselle on myös keskenään vaihtelevaa. Näiden syiden takia kattavin palaute päätettiin kerätä kirjallisesti ja perusteellisemmin projektiin osallistujilta ja sitä hyödyntävältä taholta, eli työelämän yhteistyökumppanilta.

Palautteen kerääminen projektiin osallistuvilta asiakkailta tapahtui suunnittelu- ja toteutusryhmien päätteeksi suullisesti. Tämän lisäksi projektin päätteeksi projektista ja siihen osallistumisesta kerättiin palaute 1-4 asteikolla, joita viestittiin hymynaamoilla (liite 10). Kaikki projektiin osallistuneet neljä asiakasta vastasivat samoihin palautekysymyksiin, vaikka yksi ryhmäläisistä liittyi projektiin vasta kuvausvaiheessa ja toinen ryhmäläisistä oli estynyt osallistumaan toisen videon tuotantoprosessiin (liite 11). Asiakkaiden vastaukset ja niistä laskettu keskiarvo on koottu taulukkoon 1. Asteikkoa mitattiin seuraavilla kysymyksillä:

Valmiit esittelyvideot olivat:

huonoja = 1

Tyydyttäviä = 2

Hyviä = 3

Erinomaisia = 4

Pääsin osallistumaan videoiden suunnitteluun ja toteuttamiseen:

Huonosti = 1

Tyydyttävästi = 2

Hyvin = 3

Erinomaisesti = 4

Jos minua pyydetäisiin videoprojektiin uudestaan:

Kieltäytyisin osallistumisesta = 1

Harkitsisin osallistumista = 2

Osallistuisin todennäköisesti = 3

Osallistuisin mielelläni = 4

Videoiden toteuttamiseen osallistuneilta asiakkailta saatu palaute ja palautteen keskiarvo:	
Valmiit esittelyvideot olivat:	3(hyviä), 4(erinomaisia), 4(erinomaisia), 4(erinomaisia). Keskiarvo: 3,75
Pääsin osallistumaan videoiden suunnitteluun ja toteuttamiseen:	3(hyvin), 3(hyvin), 3(hyvin), 3(hyvin). Keskiarvo: 3.
Jos minua pyydetäisiin videoprojektiin uudestaan:	3 (osallistuisin todennäköisesti), 4 (osallistuisin mielelläni), 2 (harkitsisin osallistumista), 4 (osallistuisin mielelläni). Keskiarvo: 3,25.

Taulukko 1: Videoiden toteuttamiseen osallistuneilta asiakkailta saatu palaute ja palautteen keskiarvo

Kehittämistyön havainnoilla pyrittiin saamaan selville, kiinnostiko asiakkaita tällaiseen projektiin osallistuminen, pysyikö heidän mielenkiintonsa projektiin yllä ja minkä laatuiseen videomateriaalin toteuttaminen onnistui puiteissa, joissa asiakasryhmää ei saanut tunnistaa video materiaalista? Opinnäytetyön arvioinnin ja palautteen avulla pyritään nostamaan myös näihin kysymyksiin vastaavia havaintoja.

Projektiin osallistuneiden palautteesta on tulkittavissa, että kyseisenlainen projekti oli osallistujien mielestä mieluisa työskentelytapa, jonka lopputulokseen he olivat tyytyväisiä. Näihin tulkintoihin päästiin, koska asteikolla 1-4 osallistujien palautteiden keskiarvo oli kaikista korkeimmat kyseisiä asioita mittaavista kohdista. Tulos on työpajoista ja kuvauksista havaitun ilmapiiriin ja tekemisen kanssa yhdenmukainen. Tekijät, jotka vaikuttivat ylläpitävän mielenkiintoa ja osallistumishalua olivat prosessin säännöllisyys, rennot ja kompaktit kokoontumiset ja riittävän nopeasti etenevä työtahti. Tulkintaan vaikuttaa se, että asiakkaat olivat aina innokkaan oloisia osallistumaan työpajoihin ja kuvauksiin ja he ehdottivat tarjotuista työskentelyajankohdista aina lähimpänä olevaa ajankohtaa. Toisaalta on huomioitavaa, että projektiin osallistui 22 asiakkaasta neljä, josta voi päätellä, että tämän tyylinen toiminnallinen työskentely innostaa mukaansa tietyn tyyllisestä työskentelystä pitäviä asiakkaita. Prosessin puolessa välissä mukaan liittynyt ryhmäläinen ja viimeisestä osiosta estynyt ryhmäläinen osoittivat, että osallistumiskyky ja -halu voi vaihdella kyseisellä asiakasryhmällä projektin edetessä.

Palautteen perusteella eniten kehitettävää oli asiakkaiden osallistumisen ja vaikuttamisen keinoissa projektin lopputulokseen. Tässä onnistuttiin osallistujien palautteen perusteella asteikossa tasolla 3. Luvun Seuraavissa kappaleissa reflektoidaan osallisuuden roolia opinnäytetyössä ja esitetään tapoja, joilla vaikuttamisen keinoja voitaisiin parantaa tulevaisuudessa vastaavantyyppisissä projekteissa.

Työpajatyöskentelyssä ryhmän koko oli pieni, mutta projektin tarkoituksiin ja yhden ohjaajan työn organisointiin sopivan kokoinen ryhmä. Pienessä ryhmässä työskennellessä vähemmän esille pyrkivien ja hiljaisempien asiakkaiden oli helpompi tuoda näkemyksensä esiin. Ryhmätyöskentely sujui kaikkien osapuolten välillä koko projektin ajan myötämielisesti. Työprosessin perusteella voidaan siis suositella riittävän pieniä toteutusryhmiä vastaavissa videoprojekteissa. Työpajatyöskentely ja osa videointityön toteutuksesta tapahtui osana sosionomin työaika, jolloin muihin ryhmätyöstä riippumattomiin työtehtäviin tarvittiin työntekijöitä. Mikäli Ykköskodeissa toteutetaan videoprojekteja osana työssä hyödynnettäviä työmenetelmiä, on niiden järjestämisessä hyvä huomioida toimintaan sopivat resurssit niin työvoiman, kuin hyödynnettävien tilojen puolesta.

Psykologi Roger Hart on muodostanut Sherry R. Arsteinin osallisuuden rakentumista käsittelevän hahmotelman pohjalta osallisuuden portaat, joista korostuu myös vallan jakautuminen ja osallisuuden määrä eri asteisesti. Hartin mukaan portaikon ensimmäisessä kolmessa portaassa

ei tapahdu osallisuuden muotoja. Tästä kolmessa korkeammassa asteessa osallisuus toteutuu ohjaajan aloitteesta ja erilaisten osallisuutta tukevien toimenpiteiden mahdollistamana. Portaiden korkeimmilla asteilla osallisuus lähtee ryhmästä itsestään, jolloin ryhmä toimii tasaver-
taisena toimijana ohjaajan kanssa. (Meriluoto, Marila-Penttinen, & Lehtinen 2016, 40-41.)
(kuvio 1).

Videoiden suunnittelu- ja tuotantoprosessissa osallisuus toteutui Hartin määrittelemän as-
teikon mukaan asiakkaiden kohdistuvan konsultoinnin ja ohjaajalähtöisen yhteisen päätöksenteon välillä. Konsultointi-tasolla toteutuva osallisuus sisältää fasilitoinnin, ohjaajan tarjoaman ohjauksen ja asiakkaiden mielipiteiden huomioimista lopullisessa päätöksenteossa.

Fasilitoinnilla tarkoitetaan ryhmätyömuotoisia ohjausmenetelmiä, joilla mahdollistetaan osal-
listujien tietotaidon hyödyntäminen parhaalla mahdollisella tavalla (Forsström 2021). Asiak-
kaiden osallisuutta tuettiin tällä tavalla esimerkiksi työpajatyöskentelyssä, jossa asiakkaiden
tietotaitoa kerättiin käsikirjoituksen muodostamista varten. Ohjaajalähtöistä yhteistä päätök-
sentekoa tapahtui taas kuvausten toteuttamisen yhteydessä. Asiakkaat olivat hyväksyttäneet
ohjaajan laatimat käsikirjoitukset, joiden pohjalta he keskustelivat vastavuoroisesti keske-
nään sekä ohjaajan kanssa toteutuksen roolituksesta ja kuvaustavoista. Asiakkaiden sopimien
roolitusten ja esittämien kuvausideoiden jälkeen ohjaaja muovasi otoksista lopullisen videon
editointivaiheessa. Tämä taas ohjasi seuraavalla kuvauskerralla tehtyä tuotantotyötä. Tähän
ratkaisuun vaikuttivat muun muassa se, ettei editointiin tarvittavia teknisiä välineitä ollut
työympäristössä. Osallisuuden toteutumiseen vaikutti myös opinnäytetyön määrittämä aika-
taulutus, laajuus ja se, että videoiden tarkoitus, eli palvelukuvauksen tekeminen oli muodos-
tettu ohjaajan puolelta jo ennen projektin toteuttamista.

Asiakaslähtöisyyden ja osallisuuden toteuttamista voidaan tukea tulevissa videoprojekteissa
riittävän kiireettömällä aikataululla ja sillä, ettei sen tavoitteita ennalta määritellä liikaa.
Asiakasryhmän oma-aloitteisuutta ja autonomiaa tukee se, että heillä on riittävästi tietoa to-
teutettavasta projektista ja sen toteuttamiseen tarvittavia resursseja. Mikäli videointia hyö-
dynnetään jatkossa päihde- ja mielenterveystyön ympäristöissä, voitaisiin tuotantoprosessia
koskevia vaiheita käydä perusteellisemmin projektin alkuvaiheessa. Mielenkiinnon ylläpitä-
miseksi vaiheisiin on hyvä lisätä riittävästi toiminnallisuutta. Projektia varten voisi hankkia
esimerkiksi useamman videokameran tai kamerakännykän, joilla ryhmäläiset voisivat kuvata.
Tällöin kuvaamisen opettelu voisi tapahtua enemmän ryhmäläisten kesken ja kokemusperus-
teisemmin. Tämän jälkeen prosessissa olevia asiakkaita voitaisiin kannustaa ilmaisemaan,
minkälaisia tavoitteita he haluaisivat toteuttaa videon avulla. Näitä tekijöitä tukemalla voi-
daan olettaa, että asiakasryhmästä lähtevä toiminta lisääntyy ajan kuluessa asteittain. Opin-
näytetyössä kerrytetyn kokemuksen ja tehtyjen havaintojen perusteella menetelmä tuotti iloa
ja vaihtelevuutta arkeen. Tähän nojaten voisikin olettaa, että menetelmän hyödyntämisellä

voitaisiin saada tulevaisuudessa asiakkaiden toiminnasta ja motiiveista lähtevää videomateriaalia, joka saattaisi vedota myös toiminnasta kiinnostuneisiin potentiaalsiin asiakkaisiin.

8.1 Esittelyvideoiden arviointi

Opinnäytetyön tavoitteena oli, että toimeksiantaja voi hyödyntää prosessin myötä syntyneitä videoita osana palvelukuvaustaan. Tämä selkeyttää asumisyksikön työhön kuuluvaa viestintää kuntien ja Kaikuvuoren toiminnasta kiinnostuneiden asiakkaiden kanssa. Esittelyvideoiden valmistuttua niistä saatu palaute oli myönteistä, eikä niille esitetty kehittämissuhteita työelämäkumppanin puolelta. Ykköskodit julkaisivat esittelyvideot YouTubeen, Ykköskotien nettisivujen ajankohtaisosioon sekä omalle Facebook-sivulle viikon sisään siitä, kun valmiit videot olivat jaettu. Julkaistujen videoiden lisäksi nettisivuilla työtoiminnan tekstimuotoinen kuvaus muutettiin samanlaiseksi videon selostuksen kanssa. Tämän jälkeen videojulkaisut on liitetty myös osaksi yksiköstä asukasehdokkaille, yhteistyökumppaneille ja kuuntiin suunnattua viestintää. Videoiden tekeminen aloitettiin ensimmäisen työpajan myötä 15.9.2022 ja valmiit videot julkaistiin 17.11.2022. Kehitettävän kohteen näkökulmasta prosessin toteuttamisvaiheet etenivät hyvällä tahdilla ja opinnäytetyölle asetettu tavoite saavutettiin valikoiduilla toimenpiteillä.

Teknisenä toteutuksena videoiden välistä laatua olisi voinut yhdenmukaistaa ja edistää paremmilla kuvausvälineillä. Jälkikäteen heräsi ajatus siitä, että laadukkaita videointivälineitä on lainattavissa esimerkiksi joistain kirjastoista. Opinnäytetyössä onnistuttiin tuottamaan julkaisu- ja käyttökelpoiset videot tavalla, jossa asiakkaat eivät olleet tunnistettavissa. Opinnäytetyössä syntyneitä videoita pystyy arvioimaan myös siitä näkökulmasta, että voisiko seuraavia videoita toteuttaa siihen osallistuvien asiakkaiden kanssa siten, että osallistujat voisivat olla halutessaan tunnistettavissa. Tämä mahdollistaisi videossa esiintyvien ihmisten eleiden pohjalta tapahtuvan viestinnän ja kuvaamisen laajempia kuvakulmia hyödyntäen. Valmiit esittelyvideot antavat muille Ykköskotien yksiköille näkökulman ja uudella tavalla hyödynnettävän formaatin palvelukuvauksesta.

Toisaalta konseptin jatkohyödyntämisessä on haastavaa se, että tarjolla olevissa palveluissa on samankaltaisia ominaisuuksia. Esimerkiksi useiden yksiköiden työssä hyödynnetään samankaltaisia lähtökohtia ja niitä suunnataan samankaltaiselle asiakasprofiilille. Tämän takia tulevissa videoissa on hyvä kiinnittää huomiota viestinnällisiin ja sisällöllisiin ratkaisuihin, jotta videot ovat samaan aikaan omaperäisiä ja kohderyhmää hyödyttäviä. Mikäli videoita tehdään enemmän niitä voisi selkiyttää se, että palvelunkuvaukseen liittyviä asioita ja yksiköiden esittelyyn liittyviä asioita eroteltaisiin eri videoille. Esimerkiksi jossakin videossa voisi tuoda yleisesti esiin, että Ykköskodeilla on eriasteisesti tuettuja asumisyksiköitä ja kuntouttavan työtoiminnan paikkoja. Tämän lisäksi voitaisiin tehdä yksikkökohtaisempia esittelyitä tai kuvauksia,

jossa oleellista on paikan sijainti, asiakasryhmän määrä ja yleinen profiili sekä paikkakohtaisesti tarjottavat tuki- ja toimet.

Opinnäytetyön näkökulmasta prosessissa eniten aikaa ja suunnittelua vievä osuus oli teoriapohjan muodostaminen ja tarkoituksiin soveltuvan lähdeaineiston etsiminen. Taustalle kerätty tieto, kuten mielenterveyspalveluista, toipumisorientaatiosta ja ohjausmenetelmistä kerätty aineisto edesauttoivat kuitenkin intuitiivisesti edennyttä luovaa työtä, kuten työpajojen suunnittelua ja käsikirjoitusten laatimista.

8.2 Eettisyys ja luotettavuus

Asiakkaita ja työympäristöä kunnioittava lähtökohta on huolehtia riittävästä tietosuojasta opinnäytetyössä. Tutkijan vastuu ei pääty, vaikka hän saisikin luvan tutkimukseen havainnottavalta yhteisöltä, sillä tutkimusta aloittaessa ei voida olla varmoja, minkälaiseen asemaan johtopäätökset asettavat heidät. (Puusa & Juuti 2020, 134). Kehittämistyö tapahtui mielenterveyskuntoutujien asumisen- ja sosiaalisenkuntoutuksen palveluympäristössä, joissa itsessään esiintyy yhteiskunnallista haavoittuvuutta ja ulkoa asetettuja ennakkokäsityksiä (Koistilainen & Nieminen 2018, 182). Jo ennen asiakkaiden kanssa käynnistettyä yhteisprojektia toimexiantajan kanssa sovittiin, että opinnäytetyössä syntyvissä esittelyvideoissa ei ole tunnistettavissa osallistuvia asiakkaita. Asiakasryhmälle kuuluvan riittävän tiedon varmistamiseksi projektiin liittyvistä asioista ja toteutuksesta tiedotettiin, ennen osallistujien keräämistä. Opinnäytetyössä tuotiin esiin jo teoriapohjaa muodostaessa toimintamalleja, joilla voitiin varmistaa, että asiakasryhmän vapaaehtoisuus ja riittävän turvallisen tuntuinen työskentelyprosessi toteutuu. Ykköskoti Kaikuvuoren asiakkaiden toimintatavoista ja opinnäytetyön tuotantoprosessista raportoidessa on käytetty eettistä harkintaa liittyen siihen, mitkä yksityiskohdat ovat raportoimisen kannalta olennaisia. Näin voidaan myös ennaltaehkäistä opinnäytetyön jälkeen syntyviä mahdollisia oikaisuvaatimuksia, jotka liittyvät henkilötietoihin.

Projektissa edetessä ja siihen kuuluvien materiaalien luomisessa on pyrittävä totuudenmukaiseen ja hyviä tieteellisiä käytäntöjä noudattavaan raportointiin ja havaintojen tekoon. Hyviä tieteellisiä käytäntöjä ovat muun muassa avoimuus, tieteen kriteerejä kunnioittava tutkimus sekä vastuun kantaminen tietosuoja koskevilla kysymyksissä. (Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa 2012, 6-7.) Yhteiskehittämiseen, palautteen saamiseen ja asiakkaiden osallistumiseen liittyvien asioiden käsittelyssä on pyritty avoimuuteen ja vilpittömyyteen, vaikka tapahtumakulut eivät menneet aina teorian pohjalta muodostuneiden hypoteesien ja omien odotusten mukaisesti.

9 Loppupohdinta

Opinnäytetyö oli prosessi, jota kehiteltiin ja valmisteltiin toteutusvaiheen keston nähden melko pitkään. Pitkästä valmistelusta ja ennakoinnista riippumatta itse projektin toteuttamiseen liittyi runsaasti erilaisia tunnetiloja. Tunnetilojen skaalaan liittyi usein aaltoliike, joka alkoi innostuksesta ja uusista ideoista. Tätä seurasi usein epävarmuus, joka liittyi usein toteuttamiseen liittyviin realiteetteihin, käytännön tilanteiden jännittämiseen tai itseä kiinnostavan tausta-asian rajaamiseen ja konkretisoimiseen esityskelpoiseen muotoon. Onneksi epävarmuutta seurasi aina ilo ja kiitollisuus siitä, että toteutus tapahtui odotetulla tavalla tai jopa ylitti odotukset. Jännittyneisyyteen ja palkitsevuuteen liittyvät tunnetilat olivat suurimmillaan toteutuksen alkupuolella, jossa asiakkaita pyydettiin mukaan projektiin ja siihen kuuluvaan ryhmätyöskentelyyn. Vaiheen epäonnistuminen olisi johtanut opinnäytetyön asetteluun ja taustaolettamuksien muuttamiseen. Mieleen jääneitä olivat myös hetket, jolloin katsoimme ryhmässä kuvattuja videopätkiä ja pohdimme sitä, olivatko ne riittävän hyviä. Nämä hetket olivat palkitsevia ja niissä oli paljon ryhmän sisäistä jaettua iloa.

Prosessin loppupuolella pohdittuna nämä epävarmuuteen liittyvät tekijät opettivat kaikista eniten. Opinnäytetyön myötä opin konkretisoimaan ja laajentamaan olemassa olevia suunnitelmia siten, että niiden pohjalta tapahtuva toteutus on paremmin perusteltu ja johdonmukaisempi osa lopuksi muodostuvaa kokonaisuutta. Konkretisointia ja suunnitelmallista työskentelyä opetellessa kehittyi myös oma kärsivällisyys.

Koettuun tunneskaalaan vaikutti osaltaan myös se, että opinnäytetyön aihe oli uusi niin itselleni, asiakasryhmälle sekä työelämäkumppanille. Kehittämistyössä mielenkiintoinen seikka oli osan asiakasryhmän yhtenä motiivina toiminut ”halu auttaa opinnoissa”. Motiivi muuttaa tyyppillistä asetelmaa ja toimintamallia, jossa asiakas on autettava, jonka toiminta on riippuvaista työntekijöiden tarjoamista puitteista ja kyvyistä. Opinnäytetyön tekeminen oli tässä tapauksessa riippuvainen asiakkaiden tarjoamasta avusta ja osaamisesta. Mikäli videointi vakiintuu käytettävänä menetelmänä työympäristössä, on siihen mukaan pyrkivien asennoitumienkin luultavasti hieman erilainen, kuin opinnäytetyön asetelmassa.

Videotuotanto oli projektin eniten luovuutta ja ongelmanratkaisutaitoa vaativa osuus. Haastavinta vaiheessa oli sovittaa tavoitteet ja odotukset olemassa oleviin puitteisiin, joiden rajoissa piti toimia. Näitä puitteita olivat esimerkiksi oma tekninen osaaminen ja kuvausvälineet sekä kuvausympäristö, jota määrittivät kuvattujen paikkojen valaistus ja sää. Siinä vaiheessa, kun haasteisiin löydettiin tavoitteen mukainen ratkaisu, tuntui saavutettu lopputulos jälkeensä arvioituna loogiselta ja toimivalta ratkaisulta osana kokonaisuutta. Itsevarmuutta ja kokemusta toi videoiden tuotannoissa tarvittava taito tiivistää palveluiden oleelliset ominaisuudet kokonaisuuden yhdistäväksi paketiksi. Voi myös olettaa, että opinnäytetyöprojektin

jälkeen audiovisuaalisten menetelmien käyttäminen tuntuu luonnollisemmalta niin osana asiakastyötä, kuin oman työn jäsentämistä. Tässä mielessä opin opinnäytetyön myötä ilmaisemaan itseäni uudella tavalla ja entistä itsevarmemmin.

Kaiken kaikkiaan on palkitsevaa, että opinnäytetyössä syntyneet videot otettiin niiden valmistamisen jälkeen niin pian arkipäiväiseen käyttöön. Sosiaalisen median alustojen ja tietoteknisten välineiden käyttö on arkipäiväisempi ja normaalimpi osa nuorempien sukupolvien arkea. Tietotekniikan kehittyessä valmistetaan parempia kuvausvälineitä esimerkiksi osana kamerakännyköitä. Muutoksista voi olettaa, että esittelyvideo on formaatti, jonka hyödyntäminen ja eteenpäin kehittäminen on relevanttia myös tulevaisuudessa. Sama pätee myös kuvamisen hyödyntämiseen osana asiakastyötä.

Lähteet

Painetut

Aaltonen, J. 2018. Käsikirjoittajan työkalut. Tampere: Juvenes Print.

Heikkinen-Peltonen, R., Innamaa, M. & Virta, M. 2019. Mieli ja terveys. 6. painos. Keuruu: Otava.

Helminen, J. 2017. Asiakkaan moniammatillinen ohjaus. Keuruu: Otava.

Lindh, J., Härkäpää, K. & Kostamo-Pääkkö, K. 2018. Sosiaalinen kuntoutuksessa. Turenki: Hansaprint Oy.

Niemi, T., Nietosvuori, L. & Virikko, H. 2006. Hyvinvointialan viestintä. Helsinki: Edita prima.

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2018. Kehittämistyön menetelmät. Helsinki: Sanoma pro.

Puusa, A. & Juuti, P. 2020. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Tallinna: Gaudeamus.

Pyökkö, M. 2015. Kuvaa kännykällä ja tabletilla. Jyväskylä: Docendo.

Raivio, M. & Raivio, J. 2020. Toipuva mieli. Keuruu: Otava.

Sarkio, S. 2019. Vaikuta videolla. Tallinna: Joon OÜ.

Vuorilehto, M., Larri, T., Kurki M. & Hätönen H. 2014. Uudistuva mielenterveystyö. Helsinki: Edita.

Sähköiset

Aluevaltuutetun opas 2021. Valtioneuvosto. STM. Viitattu 19.3.2022.

<https://soteuudistus.fi/documents/16650278/17455303/Aluevaltuutetun+opas.pdf/92005f95-de3e-f595-1a97-777922d59f4f/Aluevaltuutetun+opas.pdf?t=1635837086225>

Forsström, M. 2021. Fasilitointi luo struktuuria ja tukee tavoitteellisuutta työpajassa. Inno-
kylä. Viitattu 20.11.2022.

<https://innokyla.fi/fi/ajankohtaista/fasilitointi-luo-struktuuria-ja-tukee-tavoitteellisuutta-tyopajassa>

Huttunen, O. 2017. Mielenterveyden häiriöt. Duodecim. Viitattu 11.4.2022.

<https://www.terveyskirjasto.fi/lam00002#s1>

Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. 2012. Tutkimus-
eettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Viitattu 17.8.2022.

https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Järvikoski, A., Lindh J. & Suikkanen A. 2011. Kuntoutus muutoksessa. E- kirja. Tampere: Ju-
venes Print Oy.

Kairi, T., Nummelin, T & Teittinen, A. 2010. Työtoiminnan käytäntö ja kokemus. Kehitysvam-
maliitto ry. Viitattu 11.12.2022.

https://verneri.net/yleis/sites/default/files/dokumentit/pdf/kehitysvammaliiton_selvityk-sia_6.pdf

Koistilainen, H. & Nieminen, A. 2018. Sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmia ja mahdollisuuksia. E-kirja. Tampere: Juvenes Print Oy.

Koski, A. & Vogt, I. 2015. Osallistavaa kehittämistä asumisyksikössä. E-kirja. Tampere: Juvenes Print Oy.

Kuntoutuksen uudistamiskomitea 2017. Ehdotukset kuntoutusjärjestelmän uudistamiseksi STM. Viitattu 18.5.2022.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160273/RAP2017_41.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Meriluoto, T., Marila-Penttinen, L. & Lehtinen, E. 2016. Osallisuuden ja kokemusasiantuntijuuden käsikirja. Viitattu 20.11.2022.

https://issuu.com/ensi-jaturvakotienliitto/docs/osallisuus._osallisuuden_kokemusasi

Mielenterveys- ja päihdesuunnitelma 2009-2015. 2016. sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 8.5.2022.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74820/1004164MIELENTERVEYS_JA_P_IHDESUUNNI1487308985.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Mieli ry 2021. Mielenterveys on osa hyvinvointia ja terveyttä. Viitattu 11.4.2022.

<https://mieli.fi/vahvista-mielenterveystasi/mita-mielenterveys-on/mielenterveys-on-osa-hyvinvointia-ja-terveytta/>

Nordling, E. 2018. Mitä toipumisorientaatio tarkoittaa mielenterveystyössä? Duodecim. Viitattu 29.5.2022.

<https://www.duodecimlehti.fi/xmedia/duo/duo14435.pdf>

Omavalvonta suunnitelma 2022. Ykköskodit. Viitattu 23.3.2022.

<https://xn--ykkokodit-27a.fi/wp-content/uploads/2020/09/Omavalvontasuunnitelma-2022.pdf>

Partanen, A., Moring, J., Nordling, E. & Bergman, V. 2010. Kansallinen mielenterveys- ja päihdesuunnitelma 2009-2015. THL. Viitattu 7.5.2022.

<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80006/53837d85-321b-4694-90ad-a2332abaea71.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Puromäki, H., Kuusio, H., Tuusa, M. & Karjalainen, J. 2016. Sosiaalihuoltolaki ja sosiaalinen kuntoutus. THL. Viitattu 28.5.2022.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131975/Sosiaalihuoltolaki_Tyo_47-2016_net.korj%20240217.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Sosiaalihuollon laitos- ja asumispalvelut 2020. 2021. THL. Viitattu 10.4.2022.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/143302/Tr39_21.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Viitattu 7.4.2022.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>

Törrönen, M., Hänninen, K., Jouttimäki, P., Lehto-Lundén, T., Salovaara, P. & Veistilä M. 2016. Vastavuoroinen sosiaalityö. E-kirja. Helsinki: Gaudeamus Oy.

THL 2022. Työ ja työtoiminta. Viitattu 11.12.2022.

<https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/tuki-ja-palvelut/tyo-ja-tyotoiminta>

Vorma, H., Rotko, T., Larivaara, M. & Kosloff, A. 2020. Kansallinen mielenterveysstrategia ja itsemurhien ehkäisyohjelma vuosille 2020-2030. STM. Viitattu 8.5.2022.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162053/STM_2020_6.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Vuokila-Oikkonen, P. & Pätynen, P. 2017. Osallistavan yhteiskehittämisen prosessi. E- kirja. Tampere: Juvenes Print oy.

Wahlbeck, K., Hannukkala, M., Parkkonen, J., Valkonen J. & Solantaus T. 2017. Mielenterveyden edistäminen kansanterveystyön ytimessä. Viitattu 11.4.2022.

<https://www.duodecimlehti.fi/duo13731>

Ykköskodit 2022 a. Viitattu 23.3.2022.

<https://xn--ykkskodat-27a.fi/>

Ykköskodit 2022 b. Viitattu 29.3.2022.

<https://xn--ykkskodat-27a.fi/palvelukodit>

Ykköskodit 2022 c. Viitattu 7.4.2022.

<https://xn--ykkskodat-27a.fi/tyotoiminta>

Ykkökoti Kaikuvuoren työtoiminnan omavalvontasuunnitelma 2021. Viitattu 7.4.2022.

<https://xn--ykkskodat-27a.fi/wp-content/uploads/2020/09/Omavalvontasuunnitelma-TT-5.7.2021.pdf>

Kuviot

<u>kuvio 1: Osallisuuden portaat mukaillen (Meriluoto, Marila-Penttinen, & Lehtinen 2016, 40-41)</u>	
.....	21
<u>kuvio 2: Prosessikaavio opinnäytetyön kulusta</u>	24

Taulukot

Taulukko 1: Videoiden toteuttamiseen osallistuneilta asiakkailta saatu palaute ja palautteen keskiarvo	44
--	----

Kuvat

<u>kuva 1: Ensimmäisen työpajan esityslista</u>	31
<u>kuva 2: Powerpoint esityskuva ryhmäläisten mind map Kaikuvuoren työtoiminnasta</u>	36

Liitteet

Liite 1: Saatekirje asiakkaille	58
Liite 2: Ensimmäisen ryhmätyöpajan diat.....	59
Liite 3: Ensimmäisen ryhmätyöpajan muistiinpanot	60
Liite 4: Ykköskodit video https://m.facebook.com/ykkoskodit/videos/383973956802853/?locale=hi_IN&_rdr	61
Liite 5: Toisen ryhmätyöpajan diat	62
Liite 6: Ykköskotikaikuvuoren työtoiminnan käsikirjoitus	63
Liite 7: Linkki Ykköskoti Kaikuvuoren työtoiminnan esittelyvideoon https://www.youtube.com/watch?v=9h_aA09FV_Q	64
Liite 8: Ykköskotikaikuvuoren yksikön esittelyvideon käsikirjoitus.	65
Liite 9: Linkki Ykköskotikaikuvuoren yksikön esittelyvideoon	66
Liite 10: Palautelomake projektiin osallistuneilta asiakkailta	67
Liite 11: Palauteen tulokset projektiin osallistuneilta asiakkailta.....	68

Liite 1: Saatekirje asiakkaille

Tervetuloa osallistumaan opinnäytetyöhöni kuuluvaan videoprojektiin!

Yleistä tietoa projektista:

- *Kaikuvuoren yksiköstä ja työtoiminnasta kuvataan noin yhden minuutin mittaiset esittelyvideot.*
- *Videoiden tarkoitus on esitellä tuleville asukkailla ja työtoimintalaisille, minkälaista Kaikuvuoren toiminta on.*
- *Valmiit videot julkaistaan Ykköskotien nettisivulla ja facebookissa.*
- *Videoiden suunnittelua, kuvaamista ja videosta saatavaa palautetta raportoidaan osana opinnäytetyötäni.*
- *Opinnäytetyö julkaistaan ammattikorkeakoulujen opinnäytetöitä julkaisevaan thesus.fi -nettisivustoon.*
- *Julkaistavassa videossa tai raportissa ei ole tunnistettavissa ketään osallistujaa, asukasta tai työtoimintalaista.*

Osallistumalla projektiin:

- * *Autat Artturia valmistamaan ammattikorkeakoulusta.*
- * *Päiset työstämään työtoiminta-aikana esittelyvideoita kahvikupin ja muun pienen tarjonnan maustamana.*
- * *Päiset vaikuttamaan siihen, miltä Kaikuvuoren toimintaa esitellään ja miten se tapahtuu.*

♥ *Jokaisen läsnäolo on avuksi ja arvokasta projektin kannalta.*

♥ *Toivottavasti tulet mukaan!*

Terveisin

Artturi

Liite 2: Ensimmäisen ryhmätyöpajan diat

Videoprojekti

Kokous 1

ARTTURI NISSINEN

DIA 1

Keskustelua erilaisista videoista.

DIA 3

Esityslista

Keskustelua erilaisista videoista.
Mikä esittelyvideo on?
Mitä projektissa on hyvä huomioida?
Mitä kukin haluaa tehdä projektissa?
Palautekierros
Seuraavan kokouksen aika ja aihe.

DIA 2

Esittelyvideo

- Esittelee jotakin paikkaa, toimintaa, tuotetta tai palvelua.
- <https://www.youtube.com/watch?v=#9PcIA61TvY>
- https://m.facebook.com/ytkoskaditi/videos/383973956802853/?locale=fi_N&rd=1

DIA 4

Kaikuvuoren esittelyvideot

- Esittelee Kaikuvuoren yksikköä ja työtoimintaa
- Kestää noin 1 min per video
- On hyvä olla informatiivisia
- Ei tarvitse olla liian vakavamielisiä tai tyypillisiä
- Projektin vetäjänä voin huolehtia videoiden editoinnin toteuttamisesta, kerronnan äänittämisestä, ja musiikin toteuttamisesta.

DIA 5

Projektin toimintatavat

Jotta projektiryhmässä työskentely olisi kaikille mieluista, olisi hyvä sopia yhteisistä toimintatavoista ja säännöistä.

Ryhmässä sovitut säännöt:

DIA 7

Erilaisia tapoja työskennellä videon tuotannossa

Käsikirjoituksen suunnittelu	Näyttelijä
Kerronnan suunnittelu	Auton kuljettaja
Ohjaaminen	Roudari

DIA 6

Palaute- ja filliskierros ensimmäisestä suunnitteluryhmästä

Seuraava palaverin päivämäärä: 20.9 tiistai

DIA 8

Liite 3: Ensimmäisen ryhmätyöpajan muistiinpanot

Dia3

Mikä oli video, jonka katsoit viimeksi?

- Kahu leffa
- Netti videot, erilaisten linkkien kautta
- tv-sarjat, urheilu

Kuinka usein katsotte videomutoista viestintää?

- Mainoksiin törmää usein
- Päivittäin YouTube, valtaosin kuunnellen
- TV, päivittäin

Tuleeko teillä mieleen jokin video, joka olisi tehnyt teille erityisen vaikutuksen?

- Erilaiset tunteisiin vetoavat elokuvat
- Urheiluvoitokset, ennätykset ja uskomattomat saavutukset
- Ajankohtaiset uutiset ja maailmantapahtumat

Onko teillä kokemusta videon kuvauksesta tai muusta videon tekoon liittyvästä?

- Ei kokemuksia.
- Esiintyminen työnseuranta videolla, esiintymisjännitys ollessa kuvattavana kohteena.

Dia4

Mitä ajatuksia videot herättivät teissä?

- Video projekti voitaisiin tehdä Kaikuvuoreen muuttavan asukkaan silmin, mitä kaikuvuoreessa on. Eri hommien vaiheiden erottelua ja selostusta.
- Hienoja esittelijä
- Videon aihe hyvä rajata videokohtaisesti, että on selkeää mitä video käsittelee

Dia 7

Projektiryhmän säännöt:

- Jokainen voi osallistua omana itsenään
- Arvostetaan toisia
- Pidetään positiivinen ilmapiiri
- Kukaan ei päädy kuvattavaksi tai mihinkään muuhun rooliin projektissa vasten tahtoaan.
- Pidetään yksityisyyden suojasta kiinni.
- Toimiminen perustuu vapaaehtoisuuteen.

Dia 8

Seuraava kokousaika: ensi tiistai 20.9.

Palaute ensimmäisestä kokouksesta:

”Mielenkiintoista.”

”Välillä tuntuu olevan vähän ulapalla ja pallo hukassa, kunnes taas löytää käsiteltävän asian pariin.”

”Uutta.”

”Ihan kiva olla mukana.”

Liite 4: Ykköskodit video

https://m.facebook.com/ykkoskodit/videos/383973956802853/?locale=hi_IN&_rdr

Liite 5: Toisen ryhmätyöajan diat

DIA 1

Videoprojekti

Kokous2
Työtoiminnan esittelyvideon suunnittelu

28.9.2022

Esityslista

- Kuulumiskierros
- Viime viikon palaverin läpi käynti
- Mind map, eli miellekartta työskentely
- 8-8x Menetelmän esittely

Kuulumiskierros

DIA 2

DIA3

Mind map

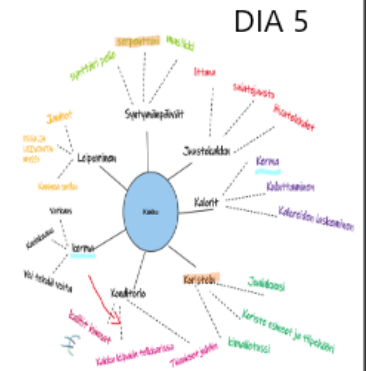
- Esitysmuoto asioiden ideointiin ja jäsentämiseen
- Voidaan hyödyntää: opiteltavan asian havainnollistamiseen, asiayhteyksien ja rakenteiden havainnollistamiseen.

Lähde: <https://fi.wikipedia.org/wiki/Miellekartta> mukailtu

Mind map

- Ohjeita mind mapin tekoon:
- Käsiteltävä "ydinsana" keskelle
- Hyödynnä värejä, kuvia, symboleja koodoja
- Voi hyödyntää isoja ja pieniä kirjaimia
- Korosta ja tuo esiin yhteyksiä sanojen välillä
- Lähempänä "ydin sana" viivat ovat paksampia
- Muista sanojen hierarkia, eli arvojärjestys

Lähde: <https://fi.wikipedia.org/wiki/Miellekartta> mukailtu

8x8 - menetelmä

- SXS- menetelmä on miellekartan kaltainen menetelmä, mutta se on kurinalaisempi,
- Miellekartan ydinsanaksi kirjoitetaan jokin ratkaistava ongelma, kuten "synttäririkakun hankkiminen".
- Tämän jälkeen ongelman ympärille kirjoitetaan kahdeksan siitä mieleen tullutta näkökulmaa.
- Sitten kahdeksasta uudesta ajatuksesta tai sanasta muodostetaan uudet ydinsanat keksitään niistä jokaiseen kahdeksan uutta näkökulmaa.

Tuomarin hankkiminen	Tuomarin hankkiminen	Käsitteistö hankkiminen
Tuomarin hankkiminen	Tuomarin hankkiminen	Käsitteistö hankkiminen
Tuomarin hankkiminen	Tuomarin hankkiminen	Käsitteistö hankkiminen

Lähde: Ojasalo, K. Moilanen, T & Ritalahti, J. Kehittämistyön menetelmät, s. 163-164

DIA 7

Fiilis ja palautekierros tästä kerrasta

DIA 8

Seuraavan kokouksen aika ja aihe

- Seuraava kokous aika: perjantai 23.9.
- Aiheena työtoiminnan esittelyvideon käsikirjoituksen läpikäymistä ja kuvaamiseen tutustumista ja sen aloittamista.

Liite 6: Ykköskotikaikuvuoren työtoiminnan käsikirjoitus

OTTO NRO	KUVASSA	SPIIKKI/ ÄÄNI	HUOMIOITAVAA
1.	Työtoimintaan ajetaan pakettiautolla työsalin edustalla olevaa reittiä pitkin, pakettiauton ovet aukeavat ja ruoka kannetaan sisään mustissa styrox laatikoissa. Laatikoita kantavat kääntyvät keittiöön laatikoidensa kanssa. Editoidaan Ykköskotien logo.	Tervetuloa Kaikuvuoren työtoimintaan. Ykköskoti Kaikuvuoren kuntouttavaa työtoimintaa toteutetaan arkipäivisin Lohjalla, toimintaa varten hankitussa työsalissa.	Otoksen pituus noin 15 sekuntia.
	Kuvaaja kulkee kohti sivuhuonetta, jossa tehdään karkinpakkaustyötä, joka on lähellä sisäänkäyntiä. Sivuhuoneesta mennään työsalin puolelle.	Työtoiminnalla on erilaisia merkityksiä. Jollekin se voi olla Välietappi palkkatöihin tai tekemistä, kun tulevaisuus on vielä avoin, toiselle se on tapa saada arkeen rutina ja toimintaa tai paikka, jossa voi jakaa kuulumisia ja ajatuksia.	
2.	Kelmutuksen viereisessä pöydässä tapahtuu hiekkalapioiden pakkaus sisäpakkaukseen ja sisäpakkauksen laittaminen laatikkoon.	Työtoiminnassa tehdään erilaisia alihankinta-, keittiö-, ja siivoustöitä.	
3.	Otos alkaa ruokalinjaston alkupäästä. Kuvaaja siirtyy linjaston takana olevaan tilaan eli keittiöön. Keittiön päästä näkyy linjasto, jossa tarjottimella on lautasellinen ruokaa.	Osallistumisesta maksetaan kannustusrahaa ja päivään sisältyy Kaikuvuoren kokin valmistama lounas.	Otoksen pituus noin 15–20 sekuntia.
4.	Keittiöstä siirrytään takaisin linjaston puoleiseen osioon, jossa on leivontaryhmä. Salissa kuvataan leivontaryhmän leivontaa ja kahvinkeittoa. Tähän väliin tulee muutama havainnollistava videoleikkaus liittyen työtoiminnassa järjestettävistä harraste- ja retkitoiminnoista. Keittiön ja ruokasalin läpi siirrytään ohjaajan toimistoon.	Työtehtävien lisäksi järjestämme ohjattua harrastetoimintaa, kuten leivonta-, keilaus-, ja kuntosaliryhmiä. Teemme myös pidemmälle suunnattuja retkiä yhdessä suunniteltuihin kohteisiin.	Kahvinkeitin tiputtaa kahvia viereisellä pöydällä, joitain kuppeja edustalla.
5.	Ohjaaja ja kuntoutuja käyvät läpi tai tekevät kuntoutussuunnitelmaa kahvikuppien äärellä. Kahvimukien kilistelyä onnistuneen palaverin symboliksi, toimii myös siirtymänä seuraavaan ottoon.	Ennen aloittamista määritellään työtoimintapäivien määrä, toiveet ja kuntoutumisen tavoitteet. Näiden pohjalta muodostetaan yksilöllinen toteuttamissuunnitelma, jota päivitetään säännöllisesti, toiminnan edetessä.	
6.	Tyhjät ruoka-astiat pakataan ja lastataan styrox laatikot takaisin pakettiautoon. Pakettiauton ovet sulkeutuvat. Ykköskotien logo toimii videon outrona.	Nämä ovat tapoja, jolla haluamme tukea oman näköistä ja mielekästä arkea, joka tukee matkaa kohti tulevaisuuden tavoitteita.	

Liite 7: Linkki Ykköskoti Kaikuvuoren työtoiminnan esittelyvideoon

https://www.youtube.com/watch?v=9h_aA09FV_Q

<https://xn--ykkskodat-27a.fi/tyotoiminta/tyokeskukset>

Liite 8: Ykköskotikaikuvuoren yksikön esittelyvideon käsikirjoitus.

OTTO NRO	KUVASSA	Selostus/ ÄÄNI	Tapahtuman aikaväli
1.	Kaikuvuoren etu- ovi aukeaa, videota yksikön sivu- ja sisäpihasta. Muuttoauto ajaa kaikuvuoren etuoven edustalle ja yksikköön muuttaa uusi asukas. Huoneen edustalla olevaan nimikylttiin laitetaan ”uusi asukas”.	Tervetuloa tutustumaan yksikköömme. Lohjalla sijaitseva Ykköskoti Kaikuvuori tarjoaa täysi-ikäisille mielenterveys- ja päihde kuntoutujille suunnattua palveluasumista.	0-20
2.	Asunnon sisustus omannäköiseksi. Kuvassa voisi näkyä WC- ja suihkutilat. Eri asuntoja.	Kaikuvuori on kahdenkymmenen asukkaan koti, jossa jokaisella on oma WC- ja suihkutiloilla varustettu asuinhuoneisto.	20-30
3.	Herätyskellon luku muuttuu ajasta 7:59 aikaan 8:00 ja käsi sulkee herätyskellon. Aamupalapöytä katettuna, lääkkeiden jako dosettiin, kuvattu otos tukiasuntoon menemisestä. Yleisten tilojen esittelyä Esitellään yleisissä tiloissa oleva ruuan valmistukseen soveltuva kalusto, monitoimitila, televisio- ja saunatila.	Kaikuvuoressa kuntoutumista ohjaa toteuttamissuunnitelma, johon kirjataan asukkaan esiin tuomia toiveita, tavoitteita ja kehittämisen kohteita. Tavoitteet voivat liittyä esimerkiksi tulevaan itsenäisempään asumismuotoon, terveyden ylläpitämiseen tai arkipäivän sisältöihin.	30-50
4.	Joku katsoo televisiota, toiset pelaavat shakkia tai korttia.	Oman muutostyön tukena toimii muu asukas yhteisö sekä henkilökunta, joka on paikalla aamusta ilta yhdeksään.	50- 1:00
5.	Asukkaan viikko-ohjelman muodostaminen ja sinne aktiviteettien sijoittaminen. Tietokoneella tehty viikko-ohjelma versio, kukkien kastelu, työtoimintaan liittyvä, bingokoneen pyörittäminen palkintoihin.	Yhteisön vastuutehtävät, retki-, virkistys- ja kuntouttava työtoiminta vahvistavat osallisuutta ja arjen merkityksellisyyttä. Toiminta jäsennetään asukkaan vahvuudet ja mieltymykset huomioiden.	58 - 1:15
6.	Vihannesten pilkkominen, salaatin teko, puuron keitto yms. keittiöapulaisen hommat.	Esimerkiksi ennen muuttamistaan keittiöapulaisena työskennellyt Kaikuvuoren asukas pääsee taas toteuttamaan osaamistaan auttaessa yksikkökokkia päivittäin aamupalan ja lounaan valmistamisessa sekä tarjoilussa.	1:15 - 1:30
7.	Kaikuvuoren yksikkö kuvattuna ulkopuolelta.	Nämä ovat tapoja, joilla haluamme tukea omannäköistä ja mielekästä arkea, matkalla kohti omia tulevaisuuden tavoitteita.	1:30 - 1:40

Liite 9: Linkki Ykköskotikaikuvuoren yksikön esittelyvideoon

<https://xn--ykkskodat-27a.fi/palvelukodit/ykkoskoti-kaikuvuori>

<https://www.youtube.com/watch?v=2b7L29wvXjA>

Liite 10: Palautelomake projektiin osallistuneilta asiakkailta

Valmiit esittelyvideot olivat:

Huonoja

Tyydyttäviä

Hyviä

Erinomaisia

Pääsin osallistumaan videoiden suunnitteluun ja toteuttamiseen:

Huonosti

Tyydyttävästi

Hyvin

Erinomaisesti

Jos minua pyydettäisiin videoprojektiin uudestaan:

Kieltäytyisin osallistumisesta

Harkitsisin osallistumista

Osallistuisin todennäköisesti

Osallistuisin mielelläni

Vapaa sana, ruusut ja risut:

Liite 11: Palaute tulokset projektiin osallistuneilta asiakkailta

Valmiit esittelyvideot olivat:

Pääsin osallistumaan videoiden suunnitteluun ja toteuttamiseen:

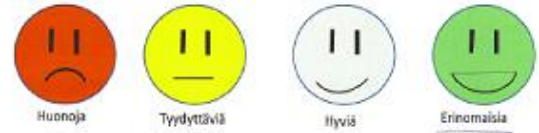

Jos minua pyydettäisiin videoprojektiin uudestaan:

Vapaa sana, ruusut ja risut:

Valmiit esittelyvideot olivat:

Pääsin osallistumaan videoiden suunnitteluun ja toteuttamiseen:

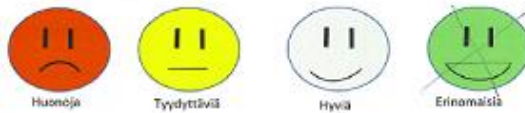
Jos minua pyydettäisiin videoprojektiin uudestaan:

Vapaa sana, ruusut ja risut:

TODELLA HYVÄN TEKIJÄ OLE

Valmiit esittelyvideot olivat:

Pääsin osallistumaan videoiden suunnitteluun ja toteuttamiseen:

Jos minua pyydettäisiin videoprojektiin uudestaan:

Vapaa sana, ruusut ja risut:

Valmiit esittelyvideot olivat:

Pääsin osallistumaan videoiden suunnitteluun ja toteuttamiseen:

Jos minua pyydettäisiin videoprojektiin uudestaan:

Vapaa sana, ruusut ja risut:
